

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนา
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้แนวกิจจากทฤษฎี
ต่างๆจากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาและการบริหารงานใน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา
2. กฎหมายและนโยบายรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา
3. กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (2552-2561)
4. องค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบาย
5. ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของ โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการศึกษาและการบริหารงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

1. ความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของโรงเรียน

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็น โรงเรียนสังกัดสำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นส่วนราชการที่ขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งจัดการศึกษา
ของคณะสงฆ์ที่เปิดสอนในวิชาสามัญ ในระดับช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 เป็นการจั
การศึกษาในรูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ที่รัฐกำเนิดให้มีขึ้นตามความประสงค์ให้กับพระภิกษ
สามเณร โดยเฉพาะ เพื่อเสริมส่วนที่เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม จากเดิมที่มีอยู่ คือแผนก
ธรรมและแผนกบาลีให้ผู้ศึกษามีโอกาสได้ศึกษาวิชาสามัญศึกษาเพิ่มขึ้นมาการศึกษาพระปริยัติ
ธรรมแผนกสามัญศึกษา เดิมมีชื่อว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิชาสามัญศึกษาสำนัก
เรียนวัด โดยมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งคือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามงกุฎ

มหาวิทยาลัย ได้เปิดดำเนินการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ.2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ จนกระทั่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดตั้งแผนกมัธยมศึกษาขึ้นซึ่งเรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรมและความรู้ชั้นมัธยมศึกษา โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า ต่อมาทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษาได้กำหนดให้เรียกประเภทใหม่ว่า “โรงเรียนบาลีวิสามันต์ศึกษาสำนักเรียนวัด” และได้เปิดทำการเปิดสอนสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมาต่อมาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) ขณะดำรงตำแหน่งแม่กองบาลีสนามหลวง ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนมากสนใจศึกษาวิชาทางโลกมากขึ้น โดยกำหนดให้เรียนวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่า “บาลีศึกษาสามัญศึกษาและปริทัศน์ศึกษา” และได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.2507 แต่พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่เรียนในโรงเรียนบาลีวิสามันต์ศึกษาสำนักเรียนวัดเพราะกระทรวงศึกษาธิการจะออกประกาศนียบัตรให้ พระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่จึงได้เข้าชื่อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของโรงเรียนวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการหรือเทียบเข้าเป็นนักเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ขาดความเป็นเอกภาพต่อมารวมการศาสนาจึงได้ร่วมกับกรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดตั้งโรงเรียนเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 จำนวน 51 แห่ง ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการปรับปรุงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่บัดนั้นมาจนถึงปัจจุบัน จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มุ่งให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิชาการทางพระพุทธศาสนาไปพัฒนาสังคมตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามสมควรแก่สมณวิสัย โดยจะต้องมุ่งปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 มีความรู้ ทักษะในวิชาปริยัติธรรมและวิชาสามัญ
- 1.2 มีสมณสัญญา เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบสงฆ์
- 1.3 มีความรู้ ความเข้าใจ ถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของชาวพุทธ
- 1.4 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ไปใช้

พัฒนาสังคม

1.5 รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์บนรากฐานแห่งกฎหมาย และพระธรรมวินัย

1.6 ภูมิใจในความเป็นสมณะและการเป็นคนไทย รักชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

2. การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

2.1 โครงสร้างการบริหารการศึกษา

การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นเรื่องของ วัดเอง กรมการศาสนา (ปัจจุบันขึ้นตรงต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) ภายใต้การ กำกับดูแลของสภาการศึกษาสงฆ์ทำหน้าที่เพียงอนุมัติการจัดตั้งและให้การส่งเสริมสนับสนุน เท่านั้น ทั้งนี้โรงเรียนไม่ได้เป็นโรงเรียนของกรมโดยตรงเหมือนกับโรงเรียนในสังกัดกรม สามัญศึกษาหรือสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่มีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนเอกชน (กองศาสนศึกษา. 2544 : 42 - 47) หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ก่อน พ.ศ. 2535 มี 4 หน่วยงาน คือ สภาการศึกษาสงฆ์ กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และศูนย์ครูพระปริยัตินิเทศน์ประจำจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ กลุ่มโรงเรียน นอกจากนั้นยังมี หน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะให้ความช่วยเหลือและส่งเสริม ได้แก่ หน่วยงานศึกษา นิเทศน์ สังกัดกรมสามัญศึกษาและกรมการศึกษานอกโรงเรียน

2.2 การบริหารจัดการหลักสูตร

หลักสูตรของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ใช้ในปัจจุบันคือ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาในการปลูกฝังให้ พระภิกษุสามเณร มีความรู้และทักษะในวิชาพระปริยัติธรรมและวิชาสามัญ พระภิกษุ สามเณรที่เรียนในแต่ละหลักสูตรจะต้องลงทะเบียนวิชาเรียนและจำนวนหน่วยการเรียน เพื่อให้จบหลักสูตรให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด โดยมีการวัดและประเมินผลการ เรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

3. การวัดและประเมินผลการเรียน

โรงเรียนปรีดิศรัยธรรมได้จัดการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน ประกอบด้วย

3.1 การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน โดยการวัดความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ทักษะกระบวนการ คุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยเน้นวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และประเมินผลตามสภาพจริง

3.2 การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้นของสถานศึกษา สำหรับนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น

3.3 การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินเพื่อสรุปความสำเร็จของการเรียนรู้ของผู้เรียนในการจบช่วงชั้น และจบหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับการรับรองความรู้ และวุฒิทางการศึกษาจากสถานศึกษา

3.4 การประเมินระดับชาติ เป็นการประเมินผู้เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้นคือ มัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพื่อตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพการศึกษาของชาติ เพื่อนำผลการประเมิน ไปวางแผนดำเนินการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการศึกษาให้ได้มาตรฐาน (กองศาสนศึกษา. 2544 : 42 - 47)

กฎหมายและนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา

ประกาศมหาเถรสมาคม
ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

พ.ศ. 2553

.....

อาศัยอำนาจตามความในข้อ 2 ข้อ 3 (1) และข้อ 5 แห่งกฎกระทรวง ว่าด้วยสิทธิในการจัด
การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ.2548 มหาเถรสมาคมจึงออกประกาศ

ไว้ ดังนี้

หมวด 1

บททั่วไป

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาเถรสมาคม ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553”

ข้อ 2 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์
เป็นต้นไป

ข้อ 3 ในประกาศนี้

“โรงเรียน” หมายความว่า สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา

“ผู้รับใบอนุญาต” หมายความว่า เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียน หรือ
พระภิกษุที่เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียนมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร

“ผู้จัดการ” หมายความว่า เจ้าอาวาสวัดที่รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน หรือ
พระภิกษุที่เจ้าอาวาสวัดที่ขอจัดตั้งโรงเรียนมอบหมายเป็นลายลักษณ์อักษร

“ผู้อำนวยการ” หมายความว่า พระภิกษุผู้ทำหน้าที่ผู้บริหารโรงเรียน

“รองผู้อำนวยการ” หมายความว่า พระภิกษุหรือคฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่เป็นรองผู้บริหารโรงเรียน

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ประธานกลุ่มโรงเรียน รองประธานกลุ่มโรงเรียน เลขานุการกลุ่มโรงเรียน ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดการขบวนการเรียนการสอน การนิเทศของโรงเรียน

“ครู” หมายความว่า พระภิกษุ และบุคลากรวิชาชีพผู้ทำหน้าที่ทางด้านการเรียนการสอน ตลอดถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ

“นักเรียน” หมายความว่า พระภิกษุสามเณรในโรงเรียน

“กลุ่มโรงเรียน” หมายความว่า กลุ่มโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามประกาศคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

“พนักงานศาสนการด้านการศึกษา” หมายความว่า ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งได้รับค่าตอบแทนเป็นรายเดือนที่ได้รับการจัดสรรจากงบประมาณแผ่นดินหรืองบประมาณอื่น

หมวด 2

การจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ข้อ 4 การขออนุญาตจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน โรงเรียน ให้ดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้วัดที่จะขออนุญาตจัดตั้ง หรือขยายชั้นเรียน โรงเรียน จัดทำแผนงานในการบริหารจัดการที่ได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะผู้ปกครองตามลำดับชั้น จนถึงเจ้าคณะภาค ตามแบบคำขอที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด แล้วเสนอรายงานการขอจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน ไปที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

(2) เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพิจารณาแล้ว ให้เสนอผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด ไปที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

(3) เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพิจารณาแล้ว มีความเห็นประการใด ให้เสนอคณะกรรมการพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินำเสนอมหาเถรสมาคม

(4) เมื่อมหาเถรสมาคมอนุญาตแล้ว ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ออกใบอนุญาตการขออนุญาตจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน โรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขออนุญาตต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และให้ดำเนินการ โดยอนุโลมตาม (3) และ (4)

ข้อ 5 โรงเรียนที่จะขออนุญาตจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน ต้องมีคุณสมบัติตามประกาศ คณะกรรมการ

ข้อ 6 เมื่อประกาศตั้ง โรงเรียนแล้ว ให้ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้จัดการ จัดให้มี ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

ข้อ 7 ให้โรงเรียนจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และตามที่มหาเถรสมาคมประกาศกำหนดการเปิด ปิดภาคเรียน ให้อนุโลมตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ข้อ 8 ขนาดของ โรงเรียน อัตรากำลังพนักงานศาสนการด้านการศึกษา และ บุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการ

หมวด 3

การยุบรวม การเลิกดำเนินการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข้อ 9 เมื่อปรากฏว่า ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้จัดการ ไม่ควบคุมดูแลหรือละเลย โรงเรียน หรือฝ่าฝืน ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ คำสั่ง หรือประกาศของผู้อนุญาตหรือ คณะกรรมการ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง และคณะกรรมการเห็นสมควรยุบรวมหรือเลิกดำเนินการ โรงเรียน ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พิจารณาออก ประกาศยุบรวมหรือเลิกดำเนินการ โรงเรียน แล้วแต่กรณี

ข้อ 10 เมื่อผู้รับใบอนุญาตไม่ประสงค์จะดำเนินการจัดการเรียนการสอน หรือไม่มี นักเรียน หรือมีจำนวนนักเรียนไม่เป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการ หรือมีเหตุที่ โรงเรียนไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ ให้ผู้รับใบอนุญาต โดยความเห็นชอบของประธาน กลุ่มโรงเรียนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เสนอขอยุบรวมเข้ากับ โรงเรียนในสังกัดเดียวกัน หรือขอเลิก ดำเนินการ แล้วแต่กรณี

กรณีตามวรรค 1 ในส่วนภูมิภาค หากผู้รับใบอนุญาตไม่เสนอขอยุบรวมหรือ เลิกดำเนินการ โรงเรียน ให้ประธานกลุ่ม โรงเรียนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นผู้ขอให้ยุบรวมหรือเลิก

ดำเนินการ โรงเรียน โดยข้อเสนอของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ไปที่สำนักงาน
พระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ในส่วนกลาง ให้ประธานกลุ่ม โรงเรียนที่โรงเรียนตั้งอยู่เป็นผู้ขอให้ยุบรวม
หรือขอเลิกดำเนินการ โรงเรียน ไปที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง
ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติพิจารณาประกาศยุบรวม หรือเลิกดำเนินการ โรงเรียน
แล้วแต่กรณี

ข้อ 11 เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติประกาศยุบรวม หรือเลิกดำเนินการ
โรงเรียนแล้ว ให้รายงานมหาเถรสมาคมทราบ

ข้อ 12 ทรัพย์สินที่เป็นสังฆารัมภ์ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดซื้อ
ให้เป็นทรัพย์สินของ โรงเรียน เมื่อโรงเรียนถูกยุบรวม หรือเลิกดำเนินการ โรงเรียน ให้ผู้รับ
ใบอนุญาตดำเนินการ ดังนี้

(1) กรณีโรงเรียนยุบรวม ให้นำทรัพย์สินของโรงเรียนที่ถูกยุบรวม ไป
ลงทะเบียนเพื่อใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนของ โรงเรียนที่นำนักเรียนไปรวม ภายใน 30
วัน นับแต่วันประกาศยุบรวม

(2) กรณีโรงเรียนเลิกดำเนินการ ให้นำทรัพย์สินส่งสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัด หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แล้วแต่กรณี ภายใน 30 วัน นับแต่วัน
ประกาศเลิกดำเนินการ

(3) เอกสารหลักฐานทางการศึกษาของ โรงเรียนที่ถูกยุบรวม ให้นำไปรวมกับ
โรงเรียนที่รับรวม เอกสารหลักฐานทางการศึกษาของ โรงเรียนที่เลิกดำเนินการ ให้นำส่ง
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แล้วแต่กรณี
ภายใน 30 วัน นับแต่วันประกาศยุบรวม หรือเลิกดำเนินการ

ในกรณีที่ผู้รับใบอนุญาตไม่ดำเนินการตาม (1), (2), หรือ (3) ให้สำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติดำเนินการ แล้วแต่กรณี

หมวด 4

การดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข้อ 13 ให้มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อส่งเสริม
สนับสนุน นิเทศ ติดตาม การจัดการศึกษาของ โรงเรียนภายในกลุ่ม

การกำหนดขนาด อำนาจหน้าที่ จำนวนบุคลากร หลักเกณฑ์ วิธีการหรือเงื่อนไขอื่นใด ของกลุ่มโรงเรียน ให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการ

ข้อ 14 ให้มีคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม หรือผู้ที่ประธานกรรมการมหาเถรสมาคมมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นรองประธานกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 4 รูป/คน เลขาธิการแม่กองบาลีสนามหลวง เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวง อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประธานกลุ่มโรงเรียน จำนวน 5 รูป ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการสภาการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่กำกับดูแลกองพุทธศาสนศึกษา ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จำนวน 4 คน เป็นกรรมการ ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานกลุ่มโรงเรียน และผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้เสนอรายชื่อขอรับความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม มีวาระคราวละ 4 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งได้อีก การแต่งตั้งคณะกรรมการ ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอมหาเถรสมาคมแต่งตั้ง

ข้อ 15 คณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดนโยบาย มาตรฐานและแผนการจัดการศึกษา โรงเรียน
  - (2) ให้คำแนะนำ ส่งเสริมการจัดการศึกษาและการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา
  - (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดตั้ง ขยายชั้นเรียน ยุบรวม เลิกดำเนินการ โรงเรียน
  - (4) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์
  - (5) พิจารณาวินิจฉัย ขี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องอื่นใดในการปฏิบัติตามประกาศนี้
- คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ถือเป็นข้อยุติ
- (6) ออกระเบียบ คำสั่ง ประกาศ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและการบริหารบุคลากรของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน
  - (7) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการตามที่เห็นสมควร

ข้อ 16 ให้มีการประชุมของคณะกรรมการ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนั้น จึงจะนับเป็นองค์ประชุม

ในกรณีประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม หรือในกรณีที่ทั้งประธานกรรมการและรองประธานกรรมการไม่มาประชุมหรือไม่อยู่ในที่ประชุม ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการผู้หนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุม ให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการผู้หนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงชี้ขาด

หมวด 5

บทเฉพาะกาล

ข้อ 17 ให้ถือว่าโรงเรียน ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ บุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน และกลุ่มโรงเรียน ที่มีอยู่ก่อนประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ เป็นโรงเรียน ผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ บุคลากรทางการศึกษา ครู นักเรียน และกลุ่มโรงเรียน ตามประกาศมหาเถรสมาคมฉบับนี้

ข้อ 18 ให้ถือว่าครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ที่มีอยู่ก่อนประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ เป็นผู้อำนวยการ ตามประกาศมหาเถรสมาคมฉบับนี้ และผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ที่มีอยู่ก่อนประกาศฉบับนี้ใช้บังคับ เป็นรองผู้อำนวยการ ตามประกาศมหาเถรสมาคมฉบับนี้

ประกาศ ณ วันที่ 1 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2553

สมเด็จพระพุทธาจารย์

(สมเด็จพระพุทธาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

ประธานกรรมการมหาเถรสมาคม

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561)

การปฏิรูปการศึกษาทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) รัฐบาลมุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายหลักสามประการ คือ การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา และเรียนรู้ของคนไทยเพิ่ม โอกาสทางการศึกษา และเรียนรู้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหาร และจัดการศึกษา และมีกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาสี่ประการ คือ การพัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ การพัฒนาครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการยุคใหม่ จึงได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 13-44)

1. การพัฒนาคุณภาพนักเรียน

ที่มึนิตยใฝ่เรียนรู้ ตั้งแต่ปฐมวัย สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และแสวงหาความรู้ อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสามารถในการสื่อสารสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสาธารณะ มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม สามารถทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างเป็นกัลยาณมิตร มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึก และ ความภาคภูมิใจในความเป็นไทยยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รังเกียจการทุจริต และต่อต้านการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง สามารถก้าวทันโลก มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่สมบูรณ์ แข็งแรง เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพ มีทักษะ ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น มีสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถ สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีโอกาสดูเรียนรู้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษา และเรียนรู้

เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเรียนรู้ ในทุกระดับ ประเภทการศึกษาที่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ จึงควรเร่งดำเนินการ

1.1.1 จัดให้มีระบบการศึกษาเรียนรู้ และการวัดประเมินผลการศึกษาเรียนรู้ ของผู้เรียนที่เป็นมาตรฐาน

1.1.2 แก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาที่ด้อยคุณภาพ

1.1.3 ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว และสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

1.1.4 พัฒนา และเตรียมความพร้อมของเด็กปฐมวัยก่อนเข้าเรียน

ประถมศึกษา

1.1.5 จัดหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการวัดผล และประเมินผลทุกระดับ และประเภทการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อเอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้สามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

1.1.6 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาทุกระดับ

1.1.7 พัฒนาคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษา ให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถทั้งเชิงวิชาการ และวิชาชีพ

1.1.8 ปฏิรูปอุดมศึกษา โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพสู่ความเป็นเลิศ

1.1.9 ส่งเสริมการอนุรักษ์ และใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ควบคู่กับการเรียนรู้ภาษาสากล และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งเนื้อหา และวิธีการที่เหมาะสม เพื่อช่วยในการศึกษาเรียนรู้ทั้งในชั้นเรียนที่มีครูแนะนำ และด้วยตนเอง

1.2 ผลิต และพัฒนากำลังคนที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะ และความรู้ ความสามารถ

1.2.1 พัฒนารอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualification Framework) เพื่อการรับรองสมรรถนะ ความรู้ ความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษาในทุกระดับ/ประเภทการศึกษา โดยเฉพาะคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification) เพื่อรับรองสมรรถนะ

1.2.2 จัดการศึกษา และเรียนรู้อาชีวศึกษา โดยเน้นการปฏิบัติในสัดส่วนมากกว่าทฤษฎี และการเรียนรู้งานอาชีพ ขยายการศึกษาระบบทวิภาคี สหกิจศึกษา

1.2.3 พัฒนาระบบเตรียมความพร้อม และการแนะแนวการศึกษา และอาชีพ ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง และสาขาอาชีพต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2.4 พัฒนาหลักสูตรฐานวิชาชีพต่อยอดจากการศึกษาภาคบังคับ

1.2.5 จัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับการพัฒนากลุ่มจังหวัด และจัดหลักสูตรอาชีวศึกษาระดับต้น (ปวช. 3 ปี) ระดับกลาง (ปวส. 2 ปี) และระดับเทคโนโลยีเฉพาะทาง (ปริญญาตรี 2-3 ปี) ให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

1.2.6 สร้างกลไกการวิจัย และถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีระหว่างภาคธุรกิจเอกชน สถานประกอบการ กับสถาบันอุดมศึกษา และอาชีวศึกษา

1.2.7 กำหนดทิศทางความต้องการกำลังคน และสร้างระบบเครือข่ายความร่วมมือในการผลิต และพัฒนากำลังคนจากภาคส่วนต่าง ๆ

2. การพัฒนาคุณภาพครู

ที่ เป็นผู้สอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า มีระบบ กระบวนการผลิต และพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง สามารถดึงดูดคนเก่ง คนดี มีใจรักในวิชาชีพครูมาเป็นครู ณาจารย์ มีปริมาณครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอตามเกณฑ์ และสามารถจัดการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน ขณะเดียวกันสามารถพัฒนาตนเอง และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีสภาวิชาชีพที่เข้มแข็งบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพมีขวัญ กำลังใจ อยู่ได้อย่างยั่งยืน จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

2.1 การพัฒนาระบบผลิตครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.1.1 ปรับระบบการผลิต การคัดสรร ค่าตอบแทน และสวัสดิการ ให้สามารถดึงดูดคนเก่ง และดี มีใจรักในวิชาชีพมาเป็นครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.1.2 ให้มีสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นความเป็นเลิศด้านการผลิตครู วิจัย และพัฒนาเกี่ยวกับวิชาชีพครู รวมทั้งมีระบบประกัน และรับรองคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพครู และสถาบันผลิตครู

2.1.3 วางแผนการผลิต การพัฒนา และการใช้ครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับความต้องการ ทุกระดับ

2.1.4 จัดระบบเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาสาขาอื่นที่มีใจรักในวิชาชีพ มาเป็นครู โดยศึกษาวิชาครูเพิ่มเติมตามเกณฑ์ที่กำหนด รวมทั้งส่งเสริมให้สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภูมิภาค ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้สอน และพัฒนาการเรียนรู้อ

2.1.5 พัฒนาระบบการผลิตครู ณาจารย์ และบุคลากรสำหรับการอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เชื่อมโยงความสามารถในการสอน และประสบการณ์ในสถานประกอบการ รวมถึงการวิจัย และพัฒนานวัตกรรม ผลผลิตเชิงพาณิชย์

2.2 การพัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.2.1 ปรับปรุง และพัฒนาระบบ และเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครู

2.2.2 เร่งจัดตั้งกองทุนพัฒนา และกองทุนส่งเสริมครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.2.3 พัฒนาครู ณาจารย์ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนาครูประจำการที่สอนไม่ตรงวิชาเอกให้สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพ

2.2.4 พัฒนาคณาจารย์ ผู้บริหาร และบุคลากรด้านอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาให้สามารถจัดการเรียนการสอน วิจัย และพัฒนานวัตกรรม และเทคโนโลยี

2.3 การใช้ครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

2.3.1 คืนครูให้แก่ักเรียน โดยลดภาระงานอื่นที่ไม่จำเป็น และจัดให้มีบุคลากรสายสนับสนุนให้เพียงพอ

2.3.2 ปรับปรุงเกณฑ์กำหนดค้อตราครู โดยพิจารณาจากภาระงานที่ชัดเจนร่วมด้วย และจัดให้มีจำนวนครูพอเพียงตามเกณฑ์ และมีวุฒิตรงตามวิชาที่สอน

2.3.3 แยกบัญชีเงินเดือน และวิทยฐานะของข้าราชการครู และบุคลากรการศึกษาออกจากกัน

3. การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาทุกระดับ/ประเภทให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ สำหรับการศึกษา และเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี และศูนย์การกีฬา และนันทนาการ เป็นต้น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีคุณภาพ จึงกำหนดแนวทางการปฏิรูป ดังนี้

3.1 รมรงค์ให้คนไทยมีนิสัยรักการอ่านเป็นวาระแห่งชาติ และส่งเสริมให้มีการผลิตสื่อที่มีคุณภาพ และราคาเหมาะสม

3.2 พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา และโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อการศึกษา และเรียนรู้

3.3 พัฒนาห้องสมุดชุมชน ให้กระจายอย่างทั่วถึงในลักษณะห้องสมุดที่มีชีวิต

3.4 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย มีคุณภาพ และกระจายอย่างทั่วถึง เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ศูนย์การศึกษาตลอดชีวิต พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสการศึกษา และเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3.5 ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น สังคม เพื่อเอื้อต่อการศึกษา และเรียนรู้ ระดมทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน/ท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน ท้องถิ่น

4. การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการ

ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน

4.1 กระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาให้สถานศึกษา และเขตพื้นที่การศึกษา

4.1.1 ให้มีกลไกขับเคลื่อนการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่ และสถานศึกษา อย่างเป็นระบบตามศักยภาพความพร้อม

4.1.2 ให้มีการกระจายอำนาจตามศักยภาพความพร้อม โดยมีแผนการขับเคลื่อนการกระจายอำนาจแบบขั้นบันได ตามศักยภาพความพร้อม รวมทั้งมีแผนส่งเสริมเขตพื้นที่และสถานศึกษาให้มีความเข้มแข็งและความพร้อม โดยมีเกณฑ์การประเมินเพื่อจัดกลุ่มตามศักยภาพความพร้อม

4.1.3 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมการบริหารเชิงคุณภาพ และสนับสนุนสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างอิสระ คล่องตัว

4.1.4 พัฒนาภาวะผู้นำผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

4.1.5 ปรับ และพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารูปแบบใหม่ที่เน้นยุทธศาสตร์เชิงวิชาการ

4.1.6 ส่งเสริมการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และประเภท โดยยึดพื้นที่เป็นฐาน (Area-based) ทั้งระดับจังหวัด กลุ่ม จังหวัด พื้นที่พิเศษ

4.2 พัฒนาระบบบริหาร จัดการตามหลักธรรมาภิบาลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

4.2.1 ทบทวนระบบการบริหาร โดยองค์กรคณะบุคคลทุกระดับ/ประเภทการศึกษา

4.2.2 ปรับระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ให้สามารถบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล และสามารถส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาครู

4.2.3 เสริมสร้างศักยภาพ และความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ โดยองค์คณะบุคคล ในระดับ/ประเภทต่าง ๆ ทั้งกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรรมการสภาสถาบันอุดมศึกษา และอื่น ๆ

4.3 พัฒนาการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

4.3.1 พัฒนาระบบการศึกษา และเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นหลากหลายเข้าถึงได้ง่าย มีระบบเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ เพื่อให้ประชาชนทุกคน ทุกเพศ ทุกวัยมีโอกาสเข้าถึงการศึกษา และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4.3.2 จัดให้ประชาชนทุกคน ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายไม่ต่ำกว่า 15 ปี

4.3.3 ส่งเสริมการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

4.3.4 ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส

4.3.5 ส่งเสริมการจัดวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้สามารถเป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็ง และตอบสนองความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น

4.3.6 พัฒนาระบบการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อ ในระดับอุดมศึกษา ให้เชื่อมโยงกับการเรียนการสอน และพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.3.7 ปรับระบบการจัด ประเมินผลผู้เรียน การจัดกระบวนการเรียนรู้ และระบบการรับเข้าศึกษาต่อ ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาทางเลือก

4.4 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้ให้มากขึ้น

4.4.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา ให้มากขึ้น

1) สนับสนุน และมีมาตรการจูงใจทั้งด้านภาษี และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้เอกชนเข้ามาร่วมจัดการศึกษา และสนับสนุนการศึกษา และเรียนรู้ในทุกระดับ/ประเภทให้มากขึ้น

2) อดบทยาทของรัฐในการจัดการศึกษาเป็นหลัก มาเป็นผู้กำกับ นโยบาย แผน มาตรฐานการศึกษา นิเทศ และติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการศึกษา รวมทั้งการพัฒนาค้นแบบที่ดี

3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาการศึกษาทั้งในระดับชาติท้องถิ่น

4) สนับสนุนการศึกษาทางเลือก และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดยบุคคล ครอบครัว สถานประกอบการองค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน ตามความต้องการที่แตกต่าง หลากหลาย

5) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษาเอกชน และการศึกษาทางเลือก

6) ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ร่วมพัฒนาการศึกษา และการเรียน พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบหลากหลาย

7) ส่งเสริมการจัดการศึกษา และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคมทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในทุกระดับ และประเภทการศึกษา

8) พัฒนาระบบการวัดประเมินผล การรับเข้าศึกษาต่อ การจัดหลักสูตร การเรียนการสอนให้เอื้อต่อการศึกษาทางเลือก และศึกษานอกระบบ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

9) ส่งเสริมสนับสนุนสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สภาหอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสถาบันสังคมอื่น ๆ ร่วมจัดการศึกษา และการเรียนรู้ การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียนมากขึ้นในรูปแบบที่หลากหลาย

4.4.2 ส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ให้เข้ามามีส่วนร่วม จัด และสนับสนุนการจัดการศึกษามากขึ้น

1) ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทมากขึ้นทั้งในการจัดการศึกษา และเรียนรู้ และสนับสนุนการศึกษา แลเรียนรู้

2) เตรียมความพร้อม และพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3) จัดทำแผนบูรณาการเพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4) ให้มีคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับพื้นที่ เพื่อกำหนดนโยบาย แผน และทิศทางการพัฒนาการศึกษา

5) พัฒนาระบบ และกลไกการบริหารจัดการศึกษาของท้องถิ่น

6) พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถาบันอุดมศึกษา สถาบัน หน่วยงานอื่นในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สร้างภาคีเครือข่ายด้วยตนเอง

4.5 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

4.5.1 ปรับปรุงการบริหารจัดการการเงิน และงบประมาณ โดยเน้นอุปสงค์หรือผู้เรียนเป็นสำคัญ (Demand side) โยให้ผู้เรียนเลือกรับบริการ

4.5.2 วางแผนเป็นขั้นตอน และจัดระบบบริหารจัดการเพื่อรองรับการยุบเลิก หรือควมรวมสถานศึกษานขนาดเล็ก

4.5.3 จัดสรรงบประมาณ โดยคำนึงถึงความต้องการ และความจำเป็นที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่/กลุ่ม โดยแยกงบประมาณ เพื่อพัฒนาคุณภาพ

4.5.4 พัฒนาระบบการจัดสรรงบประมาณระหว่างรัฐบาล และองค์กรปกครองท้องถิ่น

4.5.5 พัฒนาระบบการจัดสรรทุนการศึกษาทั้งหมดให้เปล่า และทุนกู้ยืม เพื่อเป็นกลไกเพิ่มโอกาสทางการศึกษา การผลิต และพัฒนากำลังคนตามความต้องการของประเทศ

4.5.6 ส่งเสริมการระดมทรัพยากร และการลงทุน เพื่อการศึกษา และการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายจากทุกภาคส่วน โดยปรับกลไกของรัฐ ให้เอื้อและรองรับ

4.5.7 พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการใช้ทรัพยากรเพื่อการศึกษา

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้เป็นการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบ มิใช่เป็นเพียงจุดใดจุดหนึ่ง แยกจากกันตั้งแต่การพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และเรียนรู้ เพื่อพัฒนา

คนไทยยุคใหม่ ปรับกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาครู ณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ โดยการสร้างครูยุคใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ มีใจรัก มีคุณธรรม จริยธรรม เข้ามาเป็นครู ณาจารย์ และปรับระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คล่องตัว เพิ่ม โอกาสทางการศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหาร และจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

การพัฒนาคุณภาพคน และสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นทุนทางสังคม ที่จะนำพาประเทศให้ไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and happiness society) เป็นดัชนีชี้ถึงความสุขของคนในประเทศ และผลสำเร็จของการพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ประเทศดำรงคงอยู่อย่างสมดุล เป็นธรรมชาติ และยั่งยืน ตลอดไปชั่วกาลนิรันดร์

ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการในการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนปรีดีธรรม 4 ด้านได้แก่ ด้านการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ด้านการพัฒนาครู ด้านการพัฒนาสถานศึกษาและด้านการบริหารจัดการ เป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้

องค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบาย

1. ความหมายของนโยบาย

ความหมายของคำว่า นโยบาย มีหลากหลายทัศนะดังนี้ ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2542 : 86) ให้ความหมายว่านโยบายคือ หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินการที่ผู้บริหารในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ วิโรจน์ สารรัตนะ (2548 : 36) ได้กล่าวถึงดังนี้ว่านโยบายหมายถึงข้อความที่บอกให้ทราบถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงองค์การหรือสังคม ทิศทางดังกล่าวอาจจะอธิบายถึง เรื่องอะไร เพื่ออะไร อย่างไร และเพียงไร ของความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ขณะเดียวกันได้จำแนกความหมายของนโยบายออกเป็น 3 กลุ่มความหมาย โดยกลุ่มแรก หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบถึงกิจกรรมหรือการกระทำ (Activity or action) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างซึ่งในที่สุดจะแปรรูปออกมาเป็นแผนงาน โครงการที่กำหนดขึ้น ข้อความเชิงนโยบายในความหมายนี้จะบอกถึงเป้าหมายปลายทางของกิจกรรมแนวทางการปฏิบัติ และคุณประโยชน์ของกิจกรรมหรือการกระทำที่

กำหนดนั้น กลุ่มความหมายที่สอง หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบถึงแนวทางหรือวิธีการ (Strategy or means) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เพื่อเป็นเครื่องชี้แนะและกำหนด แนวทางปฏิบัติจากปัจจุบันสู่นาคต กลุ่มความหมายที่สาม หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบ ถึงคุณค่าและการตัดสินใจ (Value and decision) ที่ได้เลือกสรรแล้วซึ่งนโยบายประเภทนี้จะ บ่งบอกทางเลือกที่มีหลายทางว่าทางเลือกใดดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด และจากแนวคิดที่ กล่าวว่่านโยบายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารนั้น ประชุม รอดประเสริฐ (2545: 48)

นโยบาย (policy) มีความหมายที่ยืดหยุ่นสูง นิยามได้หลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับ โอกาสและสถานการณ์ที่แตกต่างกัน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2553ก) ที่มีหลากหลายทัศนะ ดังเช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายว่า หลักและวิธีปฏิบัติซึ่งถือเป็น แนวดำเนินการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) กุลชน ธนาพงศธร (2540) กล่าวว่านโยบาย หมายถึง อุบายหรือกลเม็ดที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ได้พิจารณาเห็นว่าเป็นทางที่นำไปสู่เป้าหมาย ของส่วนรวม ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเหมาะสมที่สุดแล้ว วิทยากร เชิงกุล (2547) ให้ ความหมายว่่านโยบายหรือแผนการดำเนินงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายบางอย่าง พงศ์เทพ สุธีรัฐ (2548) กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางที่สังคมโดย ส่วนรวมเห็นว่่าหรือเชื่อว่า ควรที่จะดำเนินการไปในทางนั้น โดยเป็นแนวทางที่เป็นสัมมาปฏิบัติ ภายใต้อำนาจแห่งศีลธรรมและ ความสมดุลทางเศรษฐกิจ โดยที่ สิริอร ชันชหัตต์ (2539) ประชุม รอดประเสริฐ (2545) สิริวิมล ใจงาม (2547) และคณิง สายแก้ว (2549) ได้แสดง ทัศนะที่สอดคล้องกันว่า นโยบายเป็นกรอบหรือเปรียบเสมือนเครื่องมือสำหรับผู้บริหาร ใช้ ในการตัดสินใจ เป็นแนวทางในอันที่จะปฏิบัติการกิจที่รับมอบหมาย และช่วยให้ผู้บริหาร สามารถประสานความพยายาม ในการทำหน้าที่ของสมาชิกภายในองค์การว่า ได้ทำตาม นโยบายหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2550) สรุปว่า นโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกทำหรือไม่ทำ (public policy is whatever governments choose to do or not to do) เพราะถือว่ามีผลกระทบต่อสังคมเหมือนกัน Greenwood (1965) Haimann & Scott (1974) Terry (1977) กล่าวว่า นโยบายคือหลักและ วิธีการปฏิบัติ ซึ่งถือเป็นแนวดำเนินการที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงาน เป็นไปโดยถูกต้องและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ วิโรจน์ สารรัตนะ (2545) ได้กล่าวถึงนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ (strategic policies) ว่่าเป็นข้อความที่ใช้เป็นกรอบแนวความคิด หรือเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เป็น ข้อความแสดงถึงกฎพื้นฐาน (ground rule) เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็น ไปในทิศทางเดียวกัน

ส่วน Greenwood (1965) Haimann & Scott (1974) Anderson (1975) Terry (1977) และ Dye (1981) กล่าวว่านโยบายคือหลักและวิธีการปฏิบัติซึ่งถือเป็นแนวทางดำเนินการที่ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยถูกต้อง และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ Jansson (1994) ให้ความหมายนโยบายว่า เป็นกลยุทธ์ที่เลือกสรรแล้วนำไปสู่การแก้ปัญหา ดังนั้นนโยบายเปรียบเสมือนแนวทางการแก้ปัญหา การกำหนดนโยบายจึงเป็นความพยายามขององค์กร เพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลในองค์กร และ International Livestock Research Institute (ILRI) (1995 อ้างถึงใน วิโรจน์ สารรัตนะ, 2553ก) กำหนดไว้ว่า นโยบายหมายถึง 1) เป็นแนวทางหรือวิธีการเพื่อการปฏิบัติที่รัฐบาล หรือสถาบัน หรือกลุ่ม หรือบุคคล เลือกจากทางเลือกหลาย ๆ ทางเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติ และโดยปกติจะสะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจ ในปัจจุบันและในอนาคต 2) การตัดสินใจหรือชุดของการตัดสินใจนั้นจะออกแบบเพื่อให้แนวทาง การปฏิบัติ นั้นบรรลุผลสำเร็จ 3) การตัดสินใจหรือชุดของการตัดสินใจดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับแผนงาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติด้วย 4) แผนงานที่ได้รับการวางแผนนั้นจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา (desired objectives) และวิถีทาง (means) เพื่อการบรรลุผล ซึ่งสอดคล้องกับนิยามที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2550) และ วิโรจน์ สารรัตนะ และ ประชุก ฐิตอน (2548) ได้กล่าวถึงว่า นโยบาย หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบถึงทิศทางของการเปลี่ยนแปลงขององค์กร หรือของสังคม ทิศทางดังกล่าวอาจจะอธิบายถึง เรื่องอะไร เพื่ออะไร อย่างไร และเพียงใด ของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้ ขณะเดียวกัน ได้จำแนกความหมายของนโยบาย ออกเป็น 3 กลุ่มความหมาย โดยกลุ่มแรก หมายถึง ข้อความ ที่บอกให้ทราบถึงกิจกรรมหรือการกระทำ (activity or action) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่งในที่สุดจะแปรรูปออกมาเป็นแผนงาน โครงการที่กำหนดขึ้น ข้อความเชิงนโยบายในความหมายนี้ จะบอกถึงเป้าหมายปลายทางของกิจกรรม แนวทางการปฏิบัติ และคุณประโยชน์ของกิจกรรมหรือการกระทำที่กำหนดนั้น กลุ่มความหมายที่สอง หมายถึง ข้อความที่บอกให้ทราบถึงแนวทางหรือวิธีการ (strategy or means) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อเป็นเครื่องชี้นำและกำหนดแนวทางปฏิบัติ จากปัจจุบันสู่อนาคต กลุ่มความหมายที่สาม หมายถึงข้อความที่บอกให้ทราบถึงคุณค่าและการตัดสินใจ (value and decision) ที่ได้เลือกสรรแล้ว ซึ่งนโยบายประเภทนี้จะบ่งบอกทางเลือกที่มีหลายทางว่าทางเลือกใดดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุดและจากแนวคิดที่กล่าวมานโยบายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารนั้น นอกจากนี้ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2550) ให้ความหมายของคำว่า นโยบายสาธารณะ ไว้ว่า คือ นโยบายที่กำหนดขึ้น โดยรัฐบาล ซึ่งอาจจะ

เป็นองค์กรหรือ ตัวบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย ภายใต้ระบบการเมืองนั้น ๆ ทั้งนี้ นโยบายสาธารณะ จะครอบคลุมตั้งแต่สิ่งที่รัฐบาลตั้งใจว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ การตัดสินใจของรัฐบาลในการแบ่งสรรทรัพยากรหรือคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม กิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ของรัฐบาลรวมถึงผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นติดตามมาจากการดำเนินงาน ของรัฐบาล R. M. Timuss (1974 อ้างถึงใน มารีสา ภูเพ็ชร, 2524) ได้ให้ความหมายนโยบายสังคมไว้ว่า คือ นโยบายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดสวัสดิภาพแก่ประชาชน D.Harris, (1987) เห็นว่า นโยบายสังคมจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการให้โอกาสแห่งชีวิต (life chances) ของพลเมืองทุกคนในสังคม โอกาสแห่งชีวิตได้แก่โอกาสที่ประชาชนพลเมืองจะได้รับการคุ้มครองในฐานะสมาชิกของชุมชนอย่างเต็มที่ ดังนั้น นโยบายสังคมต้องเป็นสิ่งที่เอื้อให้ประชาชนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม สิ่งใดที่ประชาชนขาดแคลนอันเป็นเหตุทำให้เขาขาดการมีส่วนร่วมกับสังคม ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนทางวัตถุ หรือความรู้ การศึกษา อาชีพ การมีรายได้ ตลอดจนการบริการสังคมต่าง ๆ นโยบายสังคมต้องจัดทำให้บริการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ เพื่อว่าประชาชนทุกคนได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งของสังคมอย่างเต็มที่ Len Doyal and Lan Gough (1991) เห็นว่าในยุคที่มีวัฒนธรรมการแข่งขันและเศรษฐกิจแข่งขัน เป็นกระแสหลักที่รุนแรง นโยบายสังคมควรจะเป็นสิ่งที่ช่วยพิทักษ์สิทธิและประโยชน์ (advocate) ของประชาชนในการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพสูงด้านต่าง ๆ อย่างทัดเทียมกัน เช่น บริการด้านการสาธารณสุขและสวัสดิการสังคมอื่น ๆ นโยบายสังคมในยุคปัจจุบันต้องคำนึงถึงการตอบสนองความพึงพอใจขั้นสูง (Optimise need-satisfaction) ของประชาชนด้วย และ กิติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์ (2548) กล่าวว่า นโยบายสังคมมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ นโยบายเป็นสิ่งที่บอกถึงหนทางที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ต้องการว่าจะกระทำได้อย่างไร นโยบายต้องเป็นสิ่งที่มาจากพื้นฐานความเชื่อว่า สิ่งที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายนั้นต้องเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แก้ไขได้หรือทำให้มีสภาวะที่ดีขึ้นได้ และนโยบายเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความตั้งใจ (ตลอดจนอุดมการณ์) ที่ต้องการกระทำในสิ่งที่เป็หนทางแก้ไข ปัญหา เป็นการสะท้อนให้เห็นความรับผิดชอบของ ผู้ที่ตั้งใจจะแก้ปัญหา ดิน ปรัชญพทุทธ์ (2550) ให้ความหมายว่า แนวทางที่มีลักษณะเป็นคำพูด ลายลักษณ์อักษรหรือนัย ๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อบังคับข้อจำกัดและทิศทางของการกระทำทางด้านการจัดการ นโยบายในอีกความหมายหนึ่งนั้น หมายถึง การที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ประชุม รอดประเสริฐ (2543) ได้อธิบายถึงลักษณะของนโยบายว่า นโยบายมีลักษณะเป็นไป

ได้หลายฐานะ คือ มีลักษณะเป็นทั้งปรัชญา เป็นทั้งอุดมคติ หรืออุดมการณ์ เป็นสังคมศาสตร์ เป็นการวางแผน และเป็นสิ่งมหัศจรรย์หรือสิ่งที่น่าฉงน ขึ้นอยู่กับมุมมอง หากเชื่อว่าการบริหารกิจการใด ๆ ย่อมต้องอาศัยซึ่งความถูกต้องและมีเหตุมีผล เป็นหลักอย่างหนึ่งในการดำเนินงานอาจสรุปวิเคราะห์ได้ว่านโยบายมีฐานะเป็นปรัชญาหรือเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา หากนโยบายเป็นสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้บรรลุถึงความหวังหรือความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวถือว่านโยบายมีฐานะเป็นอุดมการณ์ ส่วนนโยบายที่มนุษย์กำหนดขึ้นเพื่อความอยู่ดีมีสุขหรือกำหนดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคมโดยส่วนรวม แสดงว่านโยบายนั้น มีฐานะเป็นสังคมศาสตร์ และถ้านโยบายที่เขียนแนวปฏิบัติซึ่งระบุวิธีการ (Means) ระเบียบวิธี (Methods) และหลักการ (Principles) ที่ได้เลือกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าประสงค์ ที่ต้องการ (Desired ends) และการวางแผน คือ กระบวนการในการตัดสินใจเลือกสรรแนวทางในการปฏิบัติให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ก็สรุปได้ว่านโยบายมีฐานะเป็นการวางแผนด้วย หรือนโยบายบางชนิดถูกกำหนดขึ้นในช่วงแห่งเวลาวิกฤตก่อให้เกิดความตื่นตระหนก ฉงนสับสนเทห์ หรือความประหลาดใจแก่คนทั่วไป เช่น นโยบายปรับค่าเงิน นโยบายปันส่วนน้ำมัน นโยบายประกาศสงคราม นโยบายนั้นก็มิใช่มีฐานะเป็นสิ่งประหลาดมหัศจรรย์ และ เรื่องวิทย์ เกษมสุวรรณ (2550) ให้ความหมายนโยบายสาธารณะไว้ว่า เป็นแนวทางปฏิบัติที่รัฐบาลตั้งใจทาเพื่อการแก้ปัญหาสาธารณะ ซึ่งเป็นเครื่องมือของการปกครองสมัยใหม่ แต่ก็หมายรวมถึงการเลือกที่ไม่ทำของรัฐบาล...ทั้งนั้นนโยบายสาธารณะยังหมายความรวมถึงการเลือกไม่ทำ ซึ่งมีผลตรงกันข้ามคือต่อต้าน การเปลี่ยนแปลงด้วย เพียงแต่การเลือกไม่ทำอาจสังเกต ได้ยาก เพราะไม่ได้ปรากฏ ในกระบวนการนโยบาย นอกจากนี้ในปัจจุบันยังมองว่านโยบายสาธารณะไม่ใช่ชนโยบายของรัฐบาลอย่างเดียว แต่หมายรวมถึงนโยบายของภาคสังคมและบทบาทของภาคสังคมด้วย

สรุปได้ว่า นโยบาย คือ แผนหรือกรอบการตัดสินใจในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ผู้บริหารได้พิจารณาแล้วว่าเหมาะสม เป็นหนทางแห่งการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยนโยบายจะเป็นกรอบกว้าง ๆ หรืออาจมีความชัดเจนเพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้องที่ประกอบด้วยแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางไปสู่การปฏิบัติด้วย อาจรวมถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ กลยุทธ์ และยุทธวิธี เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติในอันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลงาน ตามนโยบายนั้น ๆ ซึ่งนโยบายมีหลายสถานะ โดยนโยบายการพัฒนา

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ย่อมเป็นทั้งปรัชญา เป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ เป็นสังคมศาสตร์และเป็นการวางแผน

สำหรับการวิจัยนี้ ได้สรุปนิยามของข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ ข้อคิดเห็นเชิงแนะนำเกี่ยวกับ ความเป็นไปได้เกี่ยวกับนโยบายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกระบวนการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางเพื่อพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการพัฒนาครู ด้านการพัฒนาสถานศึกษา และด้านการบริหารจัดการ มีองค์ประกอบสำคัญคือ ยุทธศาสตร์ และตัวบ่งชี้ ใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือวิถีทางในการดำเนินการเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ในการกำหนดทิศทาง เป้าหมายการพัฒนาองค์การและนำมาเป็นกรอบชี้้นำการปฏิบัติ และเป็นเครื่องชี้ นำ การกำหนดแนวทางการปฏิบัติจากปัจจุบัน สู่อนาคต

2. ความสำคัญและลักษณะของนโยบาย

ทวีป ศิริรัศมี (2544 : 42) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายต่อการบริหารที่สอดคล้องกันว่า นโยบายเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย เพื่อการพัฒนาองค์การ และนำมาเป็นกรอบชี้้นำการปฏิบัติ (Course of action) นโยบายอาจเป็นแนวทางดำเนินงานทั้งในระดับกว้าง และในระดับองค์การ ซึ่งมีความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานในระดับต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็น ไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์

นโยบายและการบริหารมีความสัมพันธ์กันเพราะนโยบายเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทาง การบริหารงาน และเป็นข้อมูลที่ผู้บริหารพิจารณาใช้เพื่อการตัดสินใจสั่งการ ดังนั้นนโยบายมีความสำคัญต่อการบริหาร ในลักษณะดังนี้ 1) นโยบายช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าใครทำอะไร เมื่อไร อย่างไร (Who get what, when and how) และใช้ปัจจัยอะไรบ้างอย่างไร นโยบายช่วยให้ผู้บริหารปฏิบัติงานต่างๆอย่างมีความมั่นใจ เพราะนโยบายเป็นทั้งแผนงาน เครื่องชี้ทิศทางและหลักประกันที่ผู้บริหารทุกระดับชั้นต้องยึดถือ 2) นโยบายช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์การเข้าใจภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัด รวมทั้งวิธีการที่จะปฏิบัติภารกิจให้สำเร็จ โดยไม่ซ้ำภาระหน้าที่ของหน่วยงานอื่นๆ ในองค์การเดียวกัน 3) นโยบายก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน การบริหารงาน โดยมีเป้าหมายทำให้ประหยัดเงิน เวลา บุคลากร รวมถึงความสามารถ หรือศักยภาพ (Potential) ของบุคลากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ 4) นโยบายที่ดีจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็นไปโดยถูกต้องอย่างมีเหตุผล

และมีความยุติธรรม อันนำมาซึ่งความเชื่อถือ ความจงรักภักดี และความมีน้ำใจ ในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา 5) นโยบายช่วยให้เกิดการพัฒนาการทางการบริหารเพราะนโยบายจะพัฒนาผู้บริหารให้รู้จักคิดทำน นโยบายขึ้น (Think for) แทนการคิดปฏิบัติตาม (Think by)

นอกจากนี้ ประชุม รอดประเสริฐ (2545 : 26) วิโรจน์ สารรัตนะ (2543 : 36) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายกับการบริหารในทัศนะที่ตรงกันหลายประการดังนี้คือ 1) นโยบายเป็นสิ่งที่กำหนดล่วงหน้า ช่วยลดการใช้ความคิดที่จะพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆมากมายให้ลดน้อยลงและช่วยประหยัดเวลา 2) ช่วยให้การประสานงาน การตัดสินใจของผู้บริหาร ฝ่ายต่างๆขององค์การให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3) ช่วยให้เกิดความมั่นใจในองค์การ ลดความสับสนของสมาชิกเพราะสมาชิกเข้าใจเป้าหมายและทิศทางการปฏิบัติงาน 4) ช่วยกระตุ้นให้การตัดสินใจของผู้บริหารเป็นไปอย่างมีพลังลดความไม่แน่ใจของการตัดสินใจสอดคล้องกับแนวคิดของผู้บริหารระดับสูงหรือไม่ 5) เป็นกรอบการตัดสินใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ช่วยให้การมอบหมายอำนาจทำได้ดีขึ้นและ 6) ช่วยให้เกิดความเสมอภาค ยุติธรรม เทียบธรรม ความถูกต้อง และมีความชัดเจนมากขึ้นเนื่องจากการตัดสินใจที่สอดคล้องกัน

การบริหารงานสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะที่ดีของนโยบายดังที่วิโรจน์ สารรัตนะ (2548 : 37) กล่าวถึงประเด็นต่างๆดังนี้คือ 1) นโยบายที่ดีต้องมีเป้าหมายที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรหรือประชาชนโดยส่วนรวมมากที่สุด 2) นโยบายที่ดีควรครอบคลุมภารกิจทุกด้านและควรมีความสอดคล้อง สนับสนุนซึ่งกันและกัน ไม่ขัดแย้งกัน 3) นโยบายที่ดีควรได้มาจากการถ่วงถองถึงความสำคัญหรือความต้องการ 4) นโยบายที่ดีควรประกอบไปด้วยเป้าหมาย แนวทาง และกลวิธีที่ดี ดำเนินการได้รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด 5) นโยบายที่ดีต้องมีเนื้อหาเป็นหลักการในการดำเนินงาน และมีหลักประกันในการประเมินความสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพและ 6) นโยบายที่ดีจะเป็นข้อความที่ชัดเจน ถ่ายทอดไปสู่ผู้ปฏิบัติได้โดยง่ายและมีความเข้าใจตรงกัน

ลักษณะของนโยบายที่ดีตามที่สนะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของประชุม รอดประเสริฐ (2545 : 49) ที่กล่าวว่านโยบายที่ดีมีคุณลักษณะดังนี้ 1) นโยบายที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การ 2) นโยบายที่ดีต้องกำหนดขึ้นจากฐานข้อมูลที่เป็นจริง 3) นโยบายที่ดีต้องได้รับการกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงานและกำหนดกลวิธี ตลอดจนจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมแก่การดำเนินงาน 4) นโยบายที่ดีควรกำหนดขึ้นเพื่อสนองผลประโยชน์ต่อบุคลากรโดยส่วนรวมและมีการประสานงานร่วมกัน 5) นโยบายที่ดี

ต้องเป็นถ้อยคำที่กะทัดรัด ใช้ภาษาเข้าใจง่ายและเป็นลายลักษณ์อักษร 6) นโยบายต้องมีขอบเขตและระยะเวลาการใช้ และมีความยืดหยุ่นแต่มั่นคงอยู่บนหลักการและสอดคล้องกับระเบียบที่ถูกต้อง 7) นโยบายที่ดีจะต้องครอบคลุมถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต 8) นโยบายที่ดีต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์การ 9) นโยบายต้องสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็นและอย่างมีเหตุผลและ 10) นโยบายต้องเป็นเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติได้และต้องได้รับการตรวจสอบและทบทวนเป็นระยะๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่กรมการศึกษา นอกโรงเรียน (2544 : 42) ได้กำหนดไว้ดังนี้ 1) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์การและช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย 2) นโยบายที่ดีต้องกำหนดขึ้นจากฐานข้อมูลจริง 3) นโยบายที่ดีต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้นและเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ 4) นโยบายที่ดีควรกำหนดขึ้นเพื่อสนองประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวมและจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็น 5) นโยบายที่ดีต้องเป็นถ้อยคำที่กะทัดรัด ใช้ภาษาเข้าใจง่าย แดงเป็นลายลักษณ์อักษรที่สมาชิกทุกคนในองค์การเข้าใจได้ 6) นโยบายที่ดีต้องมีขอบเขตและระยะเวลาในการใช้งาน 7) นโยบายที่ดีต้องครอบคลุมถึงสถานการณ์ในอนาคตด้วย และ 8) นโยบายที่ดีต้องสอดคล้องกับปัจจัยภายนอกองค์การ

จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่า นโยบายมีความสำคัญต่อการบริหารเพราะเป็นแนวทางการปฏิบัติงาน ที่ต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ว่าใครจะทำอะไร เมื่อไร เท่าใด และอย่างไร เพื่อให้นโยบายสามารถนำไปปฏิบัติให้บรรลุผลและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม โดยรวมถึงความสอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่างๆ และนโยบายที่ดีต้องมีความชัดเจน กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง ใช้ภาษาง่ายที่ทุกคนเข้าใจตรงกัน มีการกำหนดระยะเวลาการใช้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคมโดยรวม สอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ

3. องค์ประกอบของนโยบาย

องค์ประกอบของนโยบาย หมายถึง ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของนโยบาย สาธารณะ การพิจารณาองค์ประกอบของนโยบายเพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นนโยบายหรือสิ่งใดไม่เป็นนโยบายส่วนมากพิจารณาได้จากทัศนะที่ สุรนათ ชมะณะรงค์ (2553 : 34) ได้นำเสนอไว้โดยให้เหตุผลแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 เหตุผลของการกำหนดนโยบาย (rational) เป็นเหตุผลและสาเหตุที่มาของการกำหนดนโยบายในเรื่องต่างๆที่รัฐกำหนดขึ้น หากนโยบายที่กำหนดขึ้นมีเหตุผลเพียงพอ

สาธารณชนก็ยอมรับได้ ดังนั้นตัวนโยบายต้องอ้างอิงถึงสาเหตุที่มาและเหตุผลในการกำหนดนโยบายด้วย

3.2 เป้าหมายของนโยบายหรือผลที่คาดว่าจะได้รับจากนโยบาย (Targets or Result) เป็นการกำหนดเป้าหมายของนโยบายถือเป็นจุดหมายปลายทางที่รัฐบาลมุ่งไปให้ถึง แต่ข้อสำคัญเป้าหมายต้องมีความชัดเจนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามนโยบายมีหลักยึดถือที่ชัดเจน

3.3 วิธีการหรือกลวิธีที่จะทำให้นโยบายบรรลุเป้าหมาย (Means or Strategies) เป็นวิธีการปฏิบัติ (Means) เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย (End) ของนโยบายตามที่กำหนดไว้ นโยบายหนึ่งๆอาจประกอบด้วยหลายกลวิธีที่ผู้ปฏิบัติต้องเลือกกลวิธีที่ดีที่สุดที่เหมาะสมไปใช้

3.4 ทรัพยากรหรือปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินนโยบาย (Resources) หมายถึงทรัพยากรที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การดำเนินนโยบายตามวิธีการที่กำหนดบรรลุผล ทรัพยากรที่เป็นองค์ประกอบของนโยบายเช่น คน เงิน วัสดุ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ

นอกจากนี้อาจพิจารณาจากที่ จุมพล หนิมพานิช (2547 : 30) ได้แสดงการเปรียบเทียบองค์ประกอบของนโยบายของแอนเดอร์สัน กับลินเนิวาลีและชาร์คเคนกี ดังตารางที่ 1

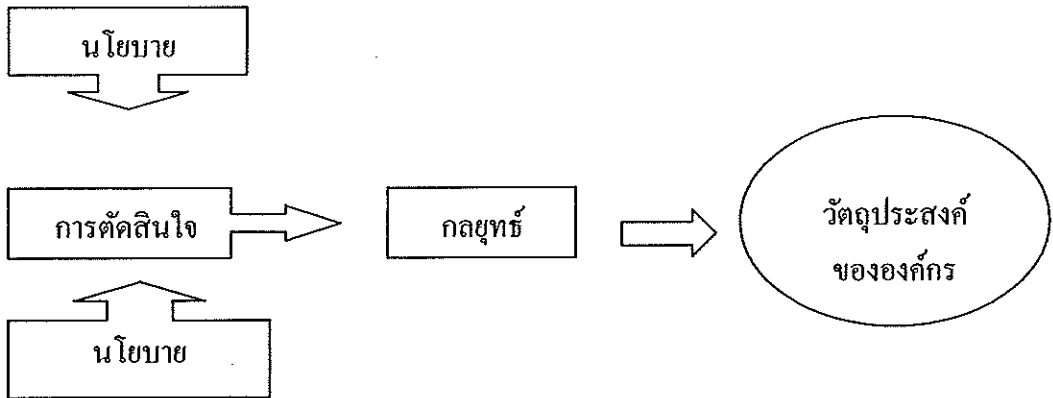
ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบของนโยบายตามแนวคิดของแอนเดอร์สัน กับ ลินเนิวาลีและชาร์คเคนกี

แอนเดอร์สัน	ลินเนิวาลีและชาร์คเคนกี
1.จะต้องเป็นการกระทำที่มีเป้าหมายชัดเจน	1.จะต้องมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน
2.เป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่	2.จะต้องประกอบด้วยลำดับชั้นของพฤติกรรมต่างๆที่มีแผนอันก่อให้เกิดการบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้
3.เป็นสิ่งที่รัฐบาลควรกระทำ เพราะเป็นกิจกรรมหรือหน้าที่ของรัฐ	3.จะต้องประกอบด้วยการกระทำต่างๆที่สามารถเลือกนำมาปฏิบัติได้
4.เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของรัฐที่จะกระทำหรือควั่นที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง	4.จะต้องประกาศให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง
5.เป็นเอกสารที่มีผลทางกฎหมาย	5.จะต้องมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนต่างๆตามที่ตัดสินใจเลือกไว้แล้ว

ที่มา : จุมพล หนิมพานิช (2547 : 30)

นอกจากนั้น อาจพิจารณาได้จากที่ ประชุม รอดประเสริฐ (2545 : 37) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบของนโยบาย สามารถจำแนกได้ 2 ประเภทคือ 1) ปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบพื้นฐาน หมายถึงสิ่งต่างๆที่ผู้กำหนดนโยบายต้องคำนึงถึงอยู่ตลอดเวลา หากไม่คำนึงถึงอาจทำให้ นโยบายขาดความสมบูรณ์และไม่สามารถปฏิบัติได้ เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบาย วิธีการหรือกระบวนการในการดำเนินนโยบาย ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลและเอกสารต่างๆ 2) ปัจจัยที่เป็นสิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งแวดล้อมในสังคมที่ผู้กำหนดนโยบายต้องคำนึงถึง เพราะสิ่งแวดล้อมภายในสังคมมีผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบาย เช่น ปัจจัยทางการเมืองและวัฒนธรรมการเมือง ปัจจัยทางค่านิยมธุรกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์

จากการศึกษาองค์ประกอบของนโยบายอาจกล่าวได้ว่านโยบายและกลยุทธ์ต่างเป็นประเภทของแผนงาน อันเป็นผลที่ได้จากกระบวนการวางแผน ดังที่ กิ่งพร ทองใบ (2547 : 52) กล่าวว่า การวางแผนเป็นหน้าที่ทางการบริหาร หมายถึงกระบวนการในการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในอนาคตขององค์การเพื่อให้เป็นแนวทางในการหาวิธีดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) จะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับอนาคต 2) จะต้องเป็นการกระทำ และ 3) จะต้องเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องจนสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นการวางแผนจึงเป็นการวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงระหว่างปัจจุบันเข้ากับอนาคตด้วยการพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ และการเลือกแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์เรียกว่า กลยุทธ์ ส่วนแนวทางในการตัดสินใจดำเนินงานระหว่างทางเลือกทั้งหลาย เรียกว่านโยบาย ดังนั้นและนโยบายจึงเป็นแผนระยะยาวขององค์การที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ความสัมพันธ์ของกลยุทธ์และนโยบายแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของกลยุทธ์และนโยบาย (David. 2000 : 102)

จากภาพจะเห็นว่านโยบายเป็นกรอบที่กำหนดแนวทางสำหรับการดำเนินกลยุทธ์เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร และนโยบายจะมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับการบริหารของผู้บริหาร ดังที่ เดวิด (David. 2000 : 102) กล่าวว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของการกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการประเมินกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการบูรณาการหน้าที่ทางการจัดการซึ่งได้แก่การวางแผน การจัดการองค์การ การนำ และการควบคุมประเมินผลจึงต้องมีการพัฒนาแผนระยะยาวขององค์กรบนพื้นฐานการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกและประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน การตัดสินใจวางแผนกลยุทธ์ที่ดีต้องมองระยะยาว 5-10 ปี และเป็นแผนที่มุ่งการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ดังที่ วัตเนา วงษ์เกียรติรัตน์ (2542 : 38) ได้กล่าวถึงตัวชี้วัดผลงานตามแนวทางการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญคือ ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้า (Input indicators) ตัวชี้วัดผลผลิต (Output indicators) ตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcomes indicators) ตัวชี้วัดประสิทธิภาพ (Efficiency indicators) ตัวชี้วัดความคุ้มค่า (Cost effectiveness) ตัวชี้วัดปริมาณงาน (Workload indicators) และข้อสนเทศเชิงอธิบาย (Explanatory information) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดไว้ 5 องค์ประกอบ คือ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าหมาย 4) กลยุทธ์ และ 5) ตัวชี้วัด และ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 69) กล่าวว่าตัวชี้วัดความสำเร็จ (Indicator) เป็นเครื่องมือหรือสิ่งบ่งบอกความสำเร็จของงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จหรือไม่ และถ้าสำเร็จมีมากน้อยเพียงไร ซึ่งตัวชี้วัดจะบ่งบอกสภาพความสำเร็จทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และข้อมูลตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งการวัดผลผลิต (Output) และการวัดผลลัพธ์ (Outcomes) ในด้านตัวชี้วัด

ผลผลิต (Output indicators) เป็นตัวชี้วัดที่แสดงปริมาณ จำนวนสิ่งของที่เป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมและ/หรือจำนวนผู้ได้รับการบริการ ส่วนตัวชี้วัดผลลัพธ์ (Outcomes indicators) เป็นตัวชี้วัดที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานอันหมายถึงแผน โครงการ โดยเทียบเคียงกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อันมีผลที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับกิจกรรมดำเนินการนอกจากนี้ เสนาะ ดิยาว (2546 : 42) และ กิ่งพร ทองใบ (2547 : 31) ได้แสดงทัศนะว่าการวางแผนกลยุทธ์เป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้ได้วิธีการที่ดีที่สุดขององค์กร ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการคือ 1) การกำหนดวัตถุประสงค์หรือวิสัยทัศน์ (Objective or vision) 2) การระบุทิศทางหรือภารกิจ (Mission) 3) การกำหนดเป้าหมาย 4) การพัฒนากลยุทธ์ 5) การกำหนดนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับ Wheelen and Hunger (2000 : 96) ที่กำหนดไว้ 4 ประการคือ 1) การระบุภารกิจหลัก 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การพัฒนากลยุทธ์ 4) การกำหนดนโยบายและ กล้า ทองขาว (2548 : 57) กล่าวถึงองค์ประกอบของการนำกลยุทธ์สู่ความสำเร็จในการปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าหมาย 4) มาตรการดำเนินการ และ 6) การประเมินผล นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา (2545) ได้กำหนดตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับระดับกลยุทธ์โดยอาศัยทฤษฎีระบบ (System theory) มากำหนดตัวชี้วัดความสัมพันธ์เชิงระบบในระดับต่างๆดังนี้ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) 2) กระบวนการ (Process) 3) ผลผลิต (Output) 4) ผลลัพธ์ (Outcome) 5) ผลกระทบ (Impact) ของผลการดำเนินงาน ดังนั้นตัวชี้วัดผลลัพธ์และดัชนีตัวชี้วัดผลผลิตใน 6 ลักษณะคือ ร้อยละ (Percentage) อัตราส่วน (Ration) สัดส่วน (Proportion) อัตรา (Rate) จำนวน (Number) และค่าเฉลี่ย (Average or mean) และผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. วิสัยทัศน์ (Vision) มีผู้ให้นิยามไว้หลายทัศนะดังนี้ พวงรัตน์ เกสรแพทย์ (2543 : 52) ให้นิยามว่าวิสัยทัศน์เป็นเครื่องมือเพื่ออธิบายให้เห็นว่าปัจจุบันเป็นอย่างไรและจะเดินไปในทิศทางใดในอนาคต และอธิบายให้เห็นว่าองค์กรควรปรับตัวเพื่ออนาคตในรูปแบบใด ทั้งในขอบเขตอำนาจหน้าที่ (Mandates) จุดมุ่งหมาย (Purpose) ขอบเขตของหน้าที่ (Functions) และกลุ่มร่วมประโยชน์ (Stakeholders) และช่วยชี้วัตถุประสงค์แนวกว้าง (Broad objectives) ที่สะท้อนผลงานหลักขององค์กรว่าจะเป็นอย่างไ เสนาะ ดิยาว (2546 : 38) ให้นิยามว่าวิสัยทัศน์ว่าเป็นที่ตั้งอย่างกว้างๆรวมทุกอย่างที่เกี่ยวกับอนาคตหรือคิดไปข้างหน้า แสดงให้เห็นความทะเยอทะยานที่จะนำไปสู่อนาคตทั้งวิธีการและเป้าหมายอย่างชัดเจนในปัจจุบัน บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ (2547 : 49) ให้นิยามว่า วิสัยทัศน์เป็นเป้าหมายที่มี

ลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นความต้องการในอนาคต กล่าวคือ วิสัยทัศน์เป็นกุญแจสำคัญของการเป็นผู้นำ เป็นเสมือนแผนที่ประกอบการเดินทางไปสู่จุดมุ่งหมายในอนาคต และยังเป็นคู่มือแนะนำวิธีการเดินทางไปสู่จุดมุ่งหมายและวิสัยทัศน์ที่ดีควรมีลักษณะเปิด (Opened) และ กิ่งพร ทองใบ (2547 : 53) ให้นิยามว่า วิสัยทัศน์เป็นการกำหนดจุดหมายปลายทางขององค์กรแสวงหาเพื่อบรรลุผลสำเร็จของการดำเนินการ การอยู่รอดและการพัฒนา วัตถุประสงค์ที่ต้องกำหนดในการวางแผนกลยุทธ์ เป็นวัตถุประสงค์ร่วม และวัตถุประสงค์หลักกว้างๆระยะยาวขององค์กร และ สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (ม.ป.ป.) ให้นิยามว่าการกำหนดว่าองค์กรนั้นๆเป็นอะไรในอนาคตโดยเป็นสิ่งที่ผู้บริหารระดับสูงกำหนดและให้ดำเนินการภายในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง (เป็นการตอบคำถามที่ว่า Where to we want to go?)

จากนิยามของบุคคลต่างๆดังกล่าวจะเห็นว่าวิสัยทัศน์เป็นภาพหรือสิ่งที่พึงปรารถนาในอนาคตสามารถให้ทิศทางกับผู้นำที่จะนำองค์กร ไปสู่การกำหนดภารกิจที่มีความชัดเจน วิสัยทัศน์จึงเป็นทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ ทำให้เกิดวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาและสิ่งท้าทายที่เกิดขึ้นเพื่อชี้้นำสิ่งที่ยังต้องการจะทำและจะเป็นในอนาคต

ดังนั้นในการสร้างวิสัยทัศน์จึงต้องครอบคลุมภารกิจ (Mission statement) และ วัตถุประสงค์ (Objective) ซึ่งพวงรัตน์ เกสรแพทย์ (2543 : 36) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการสร้างวิสัยทัศน์ประกอบด้วย 1) ข้อมูลจากการวิเคราะห์บทบาทภารกิจ 2) จัดกลุ่มภารกิจขององค์กร 3) ระบุนโยบายตอบสนองต่อความคาดหวังผลงานซึ่งครอบคลุมการจัดรูปแบบองค์กรและระบบการบริหารจัดการ 4) กำหนดค่านิยมองค์กร (Corporate values) ในรูปของจรรยาบรรณ (Ethics) ความเชื่อ (Beliefs) กฎเกณฑ์ (Rules) สำหรับการกำหนดพฤติกรรมและแนวปฏิบัติของบุคลากร ส่วนฉัฐพงศ์ เกษมาริช (2546 : 57) กล่าวว่ากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ประกอบด้วย 1) กำหนด เพื่อกำหนดค่านิยมหลักและความหมายเชิงปฏิบัติ 2) การตรวจสอบ เพื่อวินิจฉัยสภาวะแวดล้อมภายนอกและภายในขององค์กร 3) พันธกิจ เพื่อสร้างความชัดเจนและจุดประสงค์หลักขององค์กร 4) การสร้างวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างแผนภูมิที่ชัดเจนสำหรับอนาคตที่ต้องการให้เป็นไปและ 5) การลงมือปฏิบัติ เพื่อสร้างแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และวงจรการตอบสนองต่อการปฏิบัติตามค่านิยมวิสัยทัศน์และพันธกิจที่วางไว้

2. พันธกิจหรือภารกิจ (Mission) มีผู้ให้นิยามไว้หลายทัศนะดังนี้ พวงรัตน์ เกสรแพทย์ (2543 : 37) ให้นิยามว่าพันธกิจหมายถึง ขอบข่ายการปฏิบัติงานขององค์กรที่อาจถูกกำหนดในรูปของการผลิต การตลาดหรือในรูปการบริหาร กิ่งพร ทองใบ (2547 :53)

ให้นิยามว่าพันธกิจหมายถึง ข้อความที่แสดงถึงแนวทางหลักในการอยู่รอดขององค์การ โดยระบุถึงหน้าที่ที่องค์กรต้องทำ ลักษณะของการดำเนินงาน และปรัชญาการบริหาร องค์การ บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ (2547 : 49) ให้นิยามว่าพันธกิจ หมายถึง การระบุขอบเขตการดำเนินงานขององค์การ จะเป็นการกำหนดข้อความที่ชี้ให้เห็นถึงการกำหนดกิจกรรมและลักษณะของงาน สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (ม.ป.ป.) ให้นิยามว่า ถ้อยแถลงความมุ่งหมายของการดำรงอยู่ขององค์กร ซึ่งชี้ให้เห็นถึงขอบเขตการดำเนินงานเป็นจุดหมายพื้นฐานที่องค์กรพยายามจะให้บรรลุถึงภารกิจ

จากนิยามดังกล่าวจะเห็นว่า พันธกิจจึงหมายถึงภาระหน้าที่ที่หน่วยงานหรือสถานศึกษาต้องปฏิบัติซึ่งแสดงออกมาในรูปลักษณะของงานหรือกิจกรรมตามกรอบภาระหน้าที่ การกำหนดกรอบภาระหน้าที่หรือขอบเขตเพื่อเสนอแนะการกำหนดทิศทางกลยุทธ์ เป็นข้อความที่มุ่งเป้าหมายหรือทางเลือกที่เป็นไปได้แล้วนำมาร้อยเรียงให้เป็นข้อความภารกิจหลักขององค์การ ดังนั้นการกำหนดพันธกิจสถานศึกษาต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้เป็นคือ ลูก้าของเราคือใคร บริการของเราคืออะไร เราจะแข่งขันที่ไหน วัตถุประสงค์ของเราคืออะไร ความเชื่อถือค่านิยม และปรัชญาคืออะไร ความได้เปรียบของเราคืออะไร ความรับผิดชอบคืออะไร ทักษะคติที่เรามีต่อบุคลากรคืออะไร และองค์ประกอบของภารกิจประกอบด้วย 1) เครื่องมือ อุปกรณ์ วัตถุดิบ เทคนิควิธีการกระบวนการผลิต และการบริการขององค์การอย่างมีคุณภาพ 2) จุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน ซึ่งอาจแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของแต่ละองค์การ 3) การกำหนดหลักการในการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในปฏิบัติงานของผู้ร่วมงาน ตลอดจนหล่อหลอมความรู้สึกนึกคิดและทัศนคติของผู้ร่วมงานให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (พวงรัตน์ เกสรแพทย์. 2543 : 37) ดังนั้นในการกำหนดภารกิจหลักของสถานศึกษาจึงถือเป็นสิ่งที่ยากและต้องใช้เวลา แต่เป็นสิ่งที่มิวางแผนสถานศึกษาต้องทำให้สำเร็จอย่างไรก็ตามการกำหนดพันธกิจถือเป็นการกำหนด แนวทางอนาคตสำหรับสถานศึกษาที่ต้องมีความชัดเจนและเชื่อมโยงกัน

3. เป้าหมาย (Goal) การกำหนดสิ่งที่ต้องการในอนาคตหรือผลลัพธ์ที่องค์กรคาดหวังเพื่อต้องการให้เกิดขึ้น เป้าหมายช่วยให้ข้อความพันธกิจขององค์การเป็นจริง (เสนาะ ดิยาว. 2546 : 38 ; บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ. 2547 : 49) ซึ่งมีความสอดคล้องกับกิ่งพร ทองใบ (2547 : 53) ที่กล่าวว่าเป้าหมายเป็นผลลัพธ์สุดท้ายที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้น เป็นผลลัพธ์ที่จำเพาะเจาะจงสามารถแสดงเป็นข้อมูลเชิงปริมาณสามารถวัดได้ และมีระยะเวลาที่

แน่นอน การกำหนดเป้าหมายต้องมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์และพันธกิจขององค์กร ดังนั้นการตั้งเป้าหมายมีลักษณะที่สำคัญคือ 1) แสดงให้เห็นจุดยืนทางเลือกขององค์กร 2) แสดงให้เห็นกรอบและแนวทางที่ต้องการบรรลุ 3) แสดงให้เห็นเป็นหนึ่งเดียวกันขององค์กร นอกจากนี้บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ (2547 : 54) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเป้าหมายในการกำหนดจุดยืนขององค์กร สามารถสร้างมาตรฐานในการประเมินผลการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง และผู้บริหารการใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (ม.ป.ป.) ให้คำนิยามว่า คำประกาศถึงสิ่งที่ต้องการจะบรรลุเป็นคำมั่นสัญญาที่เฉพาะเจาะจง สามารถวัดได้ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้ โดยจะเป็นเป้าหมายนี้จะเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของกลยุทธ์ขององค์กรจะต้องบรรลุความสำเร็จอะไรและเมื่อใด ดังนั้นในการกำหนดเป้าหมายต้องมีการวางแผนทั้งเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งต้องมีการเชื่อมโยงสอดคล้องและมุ่งไปสู่ภารกิจและวิสัยทัศน์ที่วางไว้ เป้าหมายควรเป็นสิ่งที่วัดได้และมีระยะเวลาที่แน่นอน และเป้าหมายเป็นขอบเขตของทิศทางเพื่อชี้้นำในการวัตถุประสงค์ขององค์กร

4. กลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การวางแผนกลยุทธ์เป็นการพัฒนาแผนระยะยาวขององค์กรบนรากฐานการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคจากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก และการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อนจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน การตัดสินใจกลยุทธ์ที่ดีต้องอาศัยเหตุและผลของวิธีการแก้ไขปัญหาย่างวิทยาศาสตร์ (David, 2000 : 103) บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ (2547 : 54) กล่าวว่า กลยุทธ์ คือ รูปแบบหรือแผนการที่รวมเอาเป้าหมายหลัก นโยบายหลัก และลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานของทั้งองค์กรเอาไว้ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับอูดุลย์ จาตุรงคกุล (2547 : 62) ที่กล่าวว่า การเลือกกลยุทธ์เป็นกระบวนการทางเลือกต่างๆที่เกิดจากผลการวิเคราะห์ SWOT ดังนั้นในการจัดการเชิงกลยุทธ์ถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ควรปฏิบัติคือ การศึกษาสภาพแวดล้อมขององค์กรต่างๆเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานขององค์กรต่อไปโดยพยายามทำให้องค์กรสามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ในอนาคต โดยศึกษาถึงจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งมีคำอธิบายพอสังเขปดังนี้ จุดแข็ง (Strengths) หมายถึงการดำเนินงานภายในองค์กรซึ่งสามารถทำได้ดี องค์กรต้องวิเคราะห์การดำเนินงานภายใน เช่น การบริหาร การเงิน การตลาด การผลิต การวิจัยและพัฒนาเพื่อพิจารณาถึงความสำเร็จจากการนำจุดแข็งมาก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จุดอ่อน (Weakness) หมายถึงการดำเนินงานในองค์กรที่ยังทำไม่ได้ไม่ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม อัน

อาจเกิดจากตัวผู้บริหาร บุคลากร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกซึ่งต้องปรับปรุงจุดอ่อนเหล่านี้ได้คือขึ้น โอกาส (Opportunities) หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กรและองค์กรต้องคาดคะเนถึงการเปลี่ยนแปลงภายนอก เช่น เศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการแข่งขันเพื่อแสวงหาประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและ อุปสรรค (Threats) หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่คุกคามต่อการดำเนินการขององค์กร จนทำให้องค์กรไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุถึงความสำเร็จได้ (บุญเลิศ คงคาเย็น และคณะ, 2547 : 51) สุบรรณ เอี่ยมวิจารณ์ (ม.ป.ป.) ให้คำนิยามกลยุทธ์ว่า วิธีการหรือแผนระยะยาวที่ถูกระบุขึ้นเพื่อการบรรลุพันธกิจและเป็นเป้าหมายขององค์กร กลยุทธ์ใช้ชื่อได้เปรียบทางการแข่งขันให้มากที่สุด และลดข้อเสียเปรียบทางการแข่งขันให้เหลือน้อยที่สุด (เป็นการตอบคำถามที่ว่าทำอย่างไรเราจะไปถึงเป้าหมายหรือภาพที่องค์กรกำหนดไว้)

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้คือ การวิเคราะห์หรือการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างขององค์กร วัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากรขององค์กร การศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั่วไป สภาพแวดล้อมการปฏิบัติการ สิ่งเหล่านี้ผู้รับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษาจะต้องพิจารณาใช้ด้วยความละเอียดรอบคอบเพื่อจะนำมาแยกประเด็นและจัดทำเป็นตารางสรุป ตารางตรวจสอบรายการ SWOT เพื่อที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินการต่อไป

5. ตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ (Indicator) หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงหรือปริมาณที่ต้องการที่จะทำการศึกษา ณ จุดเวลาใดเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้จะแสดง ระบุหรือบ่งบอกถึงแผนภูมิที่ต้องการที่จะทำการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้างๆ แต่จะมีความชัดเจนที่เพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้เพื่อประเมินแผนภูมิที่ต้องการที่จะศึกษาได้ ในการเปรียบเทียบระหว่างจุดเวลา ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ที่ต้องการศึกษา ดังที่ John stone(1981 : 115) อ้างอิงในนงลักษณ์ วิรัชชัย. 2541 : 40) ได้กล่าวสรุปถึงลักษณะตัวบ่งชี้ไว้ 5 ประการคือ

- 1) ตัวบ่งชี้ต้องระบุสารสนเทศเกี่ยวกับสิ่งหรือแผนภูมิที่ต้องการที่จะทำการศึกษาอย่างกว้างๆ และตัวบ่งชี้จะต้องให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องแม่นยำไม่มากก็น้อย
- 2) ตัวบ่งชี้ให้สารสนเทศที่แสดงถึงคุณลักษณะเกี่ยวกับสิ่งของหรือแผนภูมิที่ศึกษาเหมือนตัวแปรแต่ตัวบ่งชี้เป็นการรวมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอเป็นภาพรวมกว้างๆของสิ่งหรือแผนภูมิที่ต้องการศึกษา

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของนโยบายประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการหรือแผนงานระยะยาวที่ถูกระบุขึ้นเพื่อการบรรลุพันธกิจและเป้าหมายของ โรงเรียนพระปริยัติธรรมประเภทสามัญศึกษาในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 4 - ม. 6) ตรงตามความต้องการ และดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้อง และมีตัวชี้วัด เป็นตัวชี้บ่งสถานภาพการณ์หรือลักษณะการดำเนินงานของหน่วยงานในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ซึ่งสารสนเทศดังกล่าว

ความเป็นมา สภาพปัจจุบันและปัญหาอุปสรรคของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

1. ประวัติความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

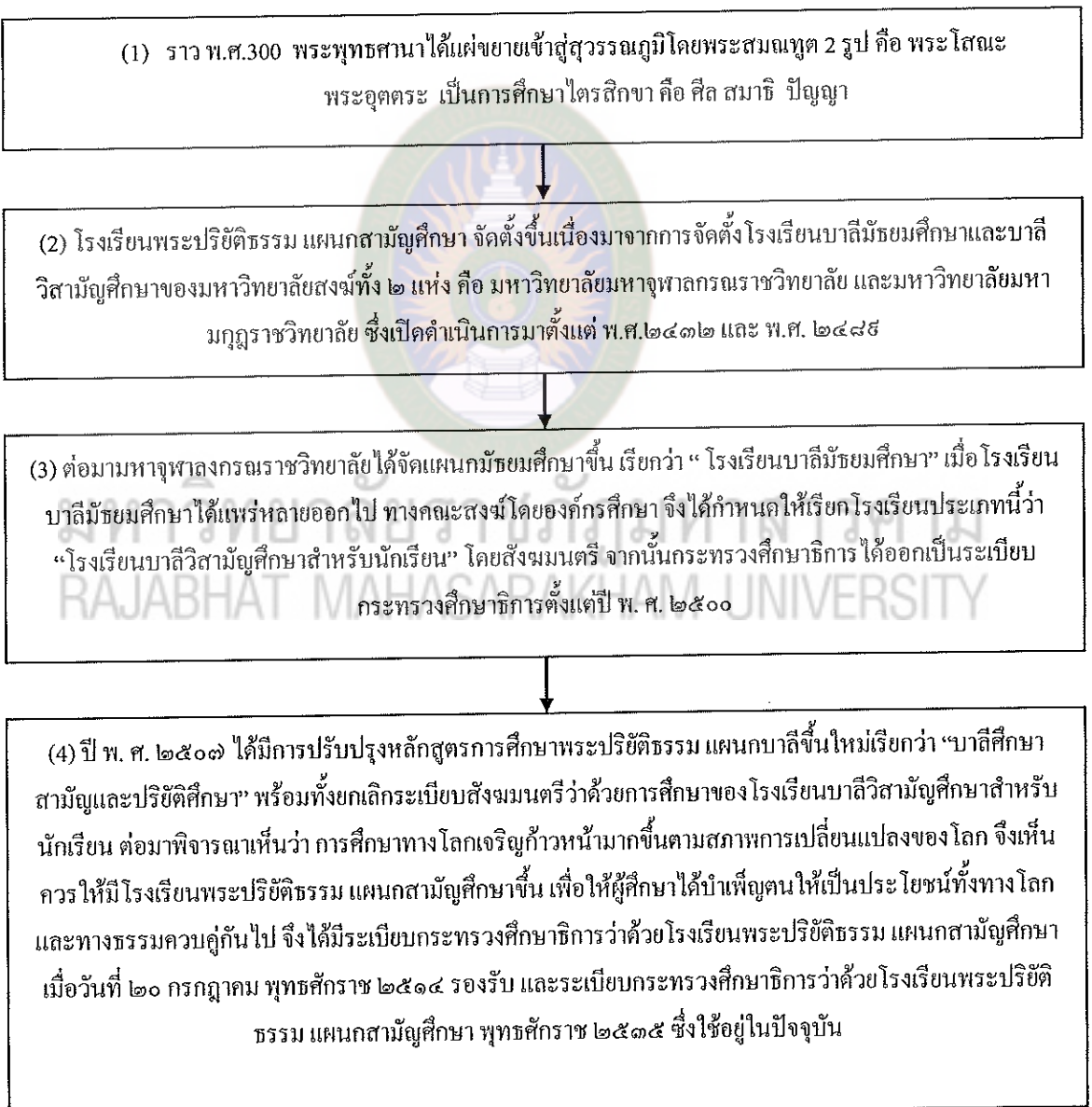
การศึกษาของคณะสงฆ์ หมายถึง สิ่งที่พระภิกษุสามเณรต้องเล่าเรียนค้นคว้าทำความเข้าใจ ปัจจุบันมี 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม 2) การศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และ 4) การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (ถวิล สมักรรัฐกิจ. 2539 : 1)

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ (พระราชวรานู. 2539 : 355) สืบเนื่องมาจากการจัดตั้ง โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา และบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ เปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับได้เจริญมากขึ้นทาง มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย จึงได้จัดการศึกษาแผนกสามัญขึ้นมาเรียกว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลีนักธรรม และความรู้ชั้นมัธยมศึกษาโดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัศึกษานี้ได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมากขึ้น ทางคณะสงฆ์โดยองค์กรศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัด โดยมติดคณะสงฆ์มนตรีและกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษานักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และหากสอบได้แล้วจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้

พระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษารวม และบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไปเป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษารวม และบาลีเสียแต่ทางคณะสงฆ์ได้พิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ได้จึงได้ตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา โดยได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกันได้ยกเลิกระเบียบของคณะสงฆ์มนตรีว่าด้วยการศึกษาของ โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสวยและกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่แต่เหตุการณ์ปรากฏต่อมาว่าการตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อยนักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันเข้าชื้อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง สมัครเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (ถวิล สมัครรัฐกิจ. 2339 : 185)

ขณะเดียวกันได้มีผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนา ปัจจุบันเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรจัดโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควักกันไป โดยไม่มีการสอบสมทบ แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 และในปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมรรถสมควรแก่สถานะสามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไปได้ และถ้าหาก

พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วย ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่ง ราชายาเสนาอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา ปัจจุบันเป็นสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันการศึกษาประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าขึ้นมาโดยลำดับมีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ มีโรงเรียน 400 โรง มีนักเรียนจำนวน 51,950 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2547 : 23) ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม สามารถนำมาสรุปได้ ดังแผนภาพที่ 2

(5) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็น โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนชายที่เข้าไปบวชในพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักสูตรคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรการอบรมเพื่อให้ผู้ได้รับการอบรมมีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม สอดกับที่ประเทศไทยเป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา ปัจจุบันมีการศึกษาสงฆ์มีอยู่ ๓ แผนก ได้แก่ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา แผนกธรรม เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒

แผนภาพที่ 2 ความเป็นมาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2547 : 91

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ คุ้มครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แบ่งส่วนราชการออกเป็น 6 กอง ดังนี้ 1) กองกลาง 2) กองพุทธศาสนศึกษา 3) กองพุทธศาสนสถาน 4) สำนักงานพุทธมณฑล 5) สำนักงานศาสนสมบัติ 6) สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2547 : 18) ดัง

แผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 โครงสร้างสำนักงานพระพุทธศาสนา
ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2547 : 96

สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยจนถึงรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อาจกล่าวว่าเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยอาศัยวัดเป็นสถานศึกษา มีเจ้าอาวาสหรือพระภิกษุเป็นผู้สอน และเด็ก ๆ ก็ได้อาศัยวัดเพื่อการเรียน เขียน อ่าน ดังนั้น วัดจึงเป็นศูนย์รวมของการสร้างภูมิปัญญาในสมัยนั้นให้แก่กุลบุตร

สมัยรัชกาลที่ 5 บ้านเมืองเข้าสู่ยุคแห่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อันเนื่องมาจากอิทธิพลของชาติตะวันตก พระองค์จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดมหารธรรมพาราม เพื่อให้การศึกษาแก่กุลบุตรธิดา ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการแบ่งแยกการศึกษาระหว่างราษฎรกับสงฆ์ และเป็นยุคเริ่มต้นของการศึกษาในระบบโรงเรียน ในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร ได้โปรดให้ย้ายที่ราชบัลลังก์ที่วัดพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณร จากในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ออกมาจัดตั้งเป็นสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัยของสงฆ์ขึ้นที่วัดมหาธาตุ เมื่อปี พ.ศ. 2432 ขนานนามว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และปี พ.ศ. 2436 ได้โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสถานที่เล่าเรียนของสงฆ์ธรรมยุติกนิกายที่วัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” พอถึง พ.ศ. 2439 พระองค์ได้ทรงเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัย เป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2514 : 68) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งมีมูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา และบาลีวิชาสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด กล่าวคือ ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ทางมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมขึ้นมาเรียกว่า โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นกขรรณและความรู้ชั้นมัธยมศึกษา โดยผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุและสามเณรเรียนกันมาก ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิชาสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติดคณะสังฆมนตรี และกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ออกระเบียบกระทรวงให้โรงเรียนบาลีวิชาสามัญศึกษาสำนักเรียน

วัดขึ้น เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็จะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีพระภิกษุและสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่า การศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลง เพราะพระภิกษุสามเณร ต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาทางธรรมและบาลีเสีย แต่ทางการคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ ดังนั้นแม่กองบาลีสนามหลวง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ชูตินทร โว) จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการ ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขึ้นใหม่ วิชาบาลี วิชาอักษร และวิชาทางโลก เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา โดยได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรีว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีสามัญศึกษา ตำนักเรียนวัดเสียมและกำหนดให้พระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่นี้มีนักเรียนนิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงได้พากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง สมัครเข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก

ขณะเดียวกัน นายอุยทศ ฝ่ายคุณวุฒิ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ยื่นเรื่องราวขอให้กระทรวงศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในชั้นตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงความเห็นร่วมกันว่าควรจัดโรงเรียนขึ้นประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป โดยไม่มีการสอบสมทบ แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าว เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมรรถสมควรแก่สภาวะสามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไปได้ และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษา

ต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้ารับราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วย ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่ง ราชายาเสนาอจัดตั้งต่อกรมการศาสนา

ในปีการศึกษา 2552 มีกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศจำนวน 14 กลุ่ม โดยแยกได้ ดังนี้

1. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วย จังหวัดกรุงเทพมหานคร, นครปฐม, ปทุมธานี มีโรงเรียนจำนวน 15 โรงเรียน
2. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย จังหวัดกระบี่, ชุมพร, ตรัง, นครศรีธรรมราช, บัตตานี, ยะลา, ระนอง, สงขลา, สตูล, สุราษฎร์ธานี มีโรงเรียนจำนวน 22 โรงเรียน
3. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี, ชัยนาท, ประจวบคีรีขันธ์, พระนครศรีอยุธยา, เพชรบุรี, ราชบุรี, ลพบุรี, สระบุรี, สิงห์บุรี, สุพรรณบุรี, อ่างทอง, อุทัยธานี มีโรงเรียนจำนวน 25 โรงเรียน
4. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ประกอบด้วย จังหวัดกำแพงเพชร, ตาก, นครสวรรค์, พิจิตร, พิษณุโลก, เพชรบูรณ์, สุโขทัย, อุตรดิตถ์ มีโรงเรียนจำนวน 25 โรงเรียน
5. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 5 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ลำพูน มีโรงเรียนจำนวน 40 โรงเรียน
6. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 6 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย, น่าน, พะเยา, แพร่, ลำปาง มีโรงเรียนจำนวน 55 โรงเรียน
7. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 7 ประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น, เลย, หนองบัวลำภู มีโรงเรียนจำนวน 44 โรงเรียน
8. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 8 ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร, หนองคาย, อุดรธานี มีโรงเรียนจำนวน 38 โรงเรียน
9. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 9 ประกอบด้วย จังหวัดมุกดาหาร, ยโสธร, อุบลราชธานี, อำนาจเจริญ มีโรงเรียนจำนวน 34 โรงเรียน
10. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 10 ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์, นครพนม, มหาสารคาม, ร้อยเอ็ด มีโรงเรียนจำนวน 41 โรงเรียน

11. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 11 ประกอบด้วย จังหวัด ชัยภูมิ, นครราชสีมา บุรีรัมย์, ศรีสะเกษ, สุรินทร์ มีโรงเรียนจำนวน 43 โรงเรียน

12. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 12 ประกอบด้วย จังหวัด ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี, นครนายก, ตราด, ปราจีนบุรี, ระยอง, สระแก้ว มีโรงเรียนจำนวน 12 โรงเรียน

13. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 13 (จินนิกาย) ประกอบด้วย จังหวัด กรุงเทพมหานคร, ชลบุรี, เชียงราย มีโรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียน

14. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 14 (อนัมมิกาย) ประกอบด้วย จังหวัด กรุงเทพมหานคร, สงขลา, อุรธานี มีโรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียน

โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 400 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนต่ำกว่า ๑๒๐ รูป) จำนวน ๒๒๒ โรงเรียน

โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๑๒๑ - ๓๐๐ รูป) จำนวน ๑๕๕ โรงเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียนตั้งแต่ ๓๐๑ รูปขึ้นไป) จำนวน ๒๓ โรงเรียน

บุคลากร จำนวน 5,608 รูป/คน

ครูประจำ จำนวน 2,753 รูป/คน

พระภิกษุ จำนวน 985 รูป

คฤหัสถ์ จำนวน 1,768 คน (ชาย จำนวน 1,072 คน หญิง จำนวน 696 คน)

ครูพิเศษ จำนวน 1,860 รูป/คน

พระภิกษุ จำนวน 672 รูป

คฤหัสถ์ จำนวน 1,188 คน (ชาย จำนวน 710 คน หญิง จำนวน 478 คน)

เจ้าหน้าที่ จำนวน 995 รูป/คน

ห้องเรียน จำนวน 2,393 ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,514 ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 879 ห้อง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 39,561 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 14,000 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 14,249 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 11,012 รูป

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 13,469 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5,766 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 4,554 รูป

มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3149 รูป

การดำเนินด้านการบริหารจัดการ และการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่ มีทิศทางการพัฒนาที่มีความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารให้กับกลุ่มโรงเรียน อีกทั้งการสร้างพันธสัญญาการดำเนินงาน และการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่ เป็นไปในทิศทางเดียวกันยังไม่ได้มีการกำหนดให้มีขึ้นอย่างเป็นทางการ จะมีแต่เพียง การดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ ใน ขณะเดียวกันกลุ่มโรงเรียนไม่มียุทธศาสตร์การพัฒนาที่เด่นชัดพอที่จะเป็นแนวทางการจัด การศึกษาในบริบทพื้นที่นั้นๆ แก่โรงเรียนในสังกัดให้สามารถสร้างศาสนทายาทและ ดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ การมีแผนยุทธศาสตร์จึงมี ความจำเป็นอย่างยิ่งต่อกลุ่มโรงเรียน และ โรงเรียนในสังกัด ในการที่จะปฏิรูประบบการ บริหารจัดการ การจัดการศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ สอดคล้องกับสภาพการณ์ของท้องถิ่น (กองพระพุทธศาสนา. 2552 : 17-19)

สรุปได้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาที่รัฐ กำหนดให้จัดตั้งเป็นโรงเรียนบาลีศึกษาและบาลีวิชาสามัญศึกษา เปิดทำการเรียนการสอน พ.ศ.2432 และ พ.ศ.2489 กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และมัธยมศึกษา ต่อมามติ คณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบกระทรวงให้เปิดโรงเรียนบาลี วิชาสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดชั้น เปิดทำการสอบสมทบในชั้นตัวประโยค คือ ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ต่อมาพระภิกษุสามเณรเรียนกัน มาก คณะสงฆ์เกรงว่า การศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลง จึงได้ปรับปรุงหลักสูตร การศึกษาพระปริยัติธรรมใหม่ เรียกว่า บาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา แต่ พระภิกษุสามเณรก็ยังเรียนกันน้อย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยื่นเรื่องขอให้กระทรวง ศึกษาธิการเปิดการสอบสมทบในตัวประโยค ให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาและ ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นควรให้จัดตั้งโรงเรียนประเภทหนึ่ง เรียกว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 เป็นต้นมา เริ่มแรกมี 51 โรงเรียน ปัจจุบันทั่วประเทศมี 400 โรงเรียน มีครู 5,147 รูป/คน มีนักเรียน 51,950 รูป

3. การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

3.1 การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ในปัจจุบันมีองค์กรและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

3.1.1 มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรการปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ สมเด็จพระราชคณะทุกรูปเป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และพระราชคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งไม่เกินสิบสองรูปเป็นกรรมการอธิบดีกรรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคม โดยตำแหน่ง กรรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

3.1.2 แม่กองธรรมสนามหลวง มีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่งานพระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี และมีหน้าที่ในการออกข้อสอบธรรมสนามหลวงในทุกระดับชั้นของแต่ละปี

3.1.3 เจ้าคณะภาค มีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่งานพระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3.1.4 เจ้าคณะจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่งานพระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3.1.5 เจ้าคณะอำเภอ มีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่งานพระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3.1.6 เจ้าคณะตำบล มีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตาม

พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษา ความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี

3.1.7 เจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักเรียน มีบทบาทหน้าที่ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปโภค และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปได้ ซึ่งโครงสร้างการบริหารงานการศึกษาแผนกธรรมปรากฏดังแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหารงานการศึกษาแผนกธรรม

ที่มา : สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2549 : 3

3.2 การควบคุมการศาสนศึกษา ได้แก่ การที่เจ้าคณะหรือผู้มีหน้าที่เป็นภาระกำกับดูแลการ ศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อเป็นไปตามระเบียบแบบแผนและมี ประสิทธิภาพ ดังนี้

3.2.1. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา

3.2.2. แม่กองบาลีสนามหลวง

3.2.3. แม่กองธรรมสนามหลวง

3.2.4. เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้น

3.3 การส่งเสริมการศาสนศึกษา ได้แก่ การที่เจ้าคณะเป็นภาระช่วยเหลือ เกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจ้าคณะสำนักศาสนศึกษาที่เจ้าอาวาสจัดขึ้น เพื่อให้การศาสนศึกษา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็น ไปตามวัตถุประสงค์ เจ้าคณะต้องส่งเสริมตามควร แก่เหตุ ดังนี้

3.3.1 ช่วยแก้ไขปัญหาซึ่งเกิดขึ้น

3.3.2 ช่วยส่งเสริมฐานะของสำนักศาสนศึกษาในทุกสำนักตามสมควร

3.3.3 ช่วยส่งเสริมฐานะผู้บริหารการศาสนศึกษาในทุกสำนักตามสมควร

3.3.4 ช่วยแนะนำการจัดงบประมาณอุดหนุนให้ได้รับตามสมควร

3.3.5 ช่วยเกื้อกูลอุดหนุนโดยประการอื่นเหมาะสม

3.3.6 ช่วยยกย่องเชิดชูผู้สอบเปรียญธรรมประโยคต่าง ๆ ได้

3.3.7 ส่งเสริมให้พระเปรียญได้เป็นผู้ปกครองคณะสงฆ์ตามสมควร

3.4 การจัดสายงานหน่วยงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ กรมการศาสนา

(2527 : 96-100) ระบุว่า สำนักเรียนพระปริยัติธรรมเป็นองค์การในสังกัดเกิดขึ้นจากความ ต้องการและความจำเป็นของสังคม สำนักเรียนพระปริยัติธรรมจะต้องดำเนินการบริการ เพื่อรักษาประโยชน์ของพระพุทธศาสนาและบุคลากร นักเรียน และชุมชน ดังนั้นการจัด สายงานและหน่วยงานในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม จึงต้องสอดคล้องกับหลักการดังกล่าว ข้างต้น ซึ่งอาจจัดเป็นรูปจำลองได้ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา ประกอบด้วยเจ้าอาวาสเป็นประธาน หัวหน้าหมวดวิชา ครู อาจารย์ เป็นกรรมการ มีเลขานุการเจ้าอาวาสเป็นเลขานุการ คณะกรรมการที่ปรึกษามี หน้าที่และความรับผิดชอบในการให้คำปรึกษาแก่ครูใหญ่ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมตามที่ หารือ

ฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย อาจารย์ใหญ่หรือครูใหญ่สำนักเรียนพระปริยัติธรรม หัวหน้าหมวดวิชาและครูอาจารย์ เป็นผู้ร่วมงาน มีหน้าที่และความรับผิดชอบดำเนินการจัดการเรียนการสอนและประเมินผลตามหลักสูตร

ฝ่ายธุรการ ประกอบด้วย รองเจ้าอาวาสหรือครู อาจารย์ฝ่ายเลขานุการดำเนินงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ การเงิน ทะเบียน และบุคลากร เจ้าหน้าที่อื่นๆ เป็นผู้ร่วมงาน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการสนับสนุนและส่งเสริมงานของฝ่ายวิชาการ และฝ่ายอื่นๆ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดีอีกส่วนหนึ่ง

ฝ่ายการปกครอง ประกอบด้วยเจ้าอาวาสหรือครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ฝ่ายปกครอง จัดให้มีหัวหน้าสถานักเรียนและงานแนะแนวเป็นผู้ร่วมงาน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการสนับสนุนและส่งเสริมงานของฝ่ายวิชาการ และจัดกิจกรรมแนะแนวให้ดำเนินการตามกฎระเบียบข้อบังคับและพระธรรมวินัย

ฝ่ายบริการ ประกอบด้วยรองเจ้าอาวาสหรือครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ฝ่ายบริการมี หัวหน้างานห้องสมุด งานโสตทัศนศึกษา งานพยาบาล และงานกิจกรรมต่างๆ เป็นผู้ร่วมงานมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการห้องสมุด จัดบริการทางโสตทัศนศึกษา ให้แก่ครู อาจารย์ และนักเรียนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม จัดบริการสนับสนุนในงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน

หน้าที่และความรับผิดชอบผู้บริหารและเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม กล่าวคือ ผู้บริหารและเจ้าสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ตลอดครูใหญ่ ควรจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม โดยสรุปได้ดังนี้คือ (สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดชลบุรี. 2549 : 1)

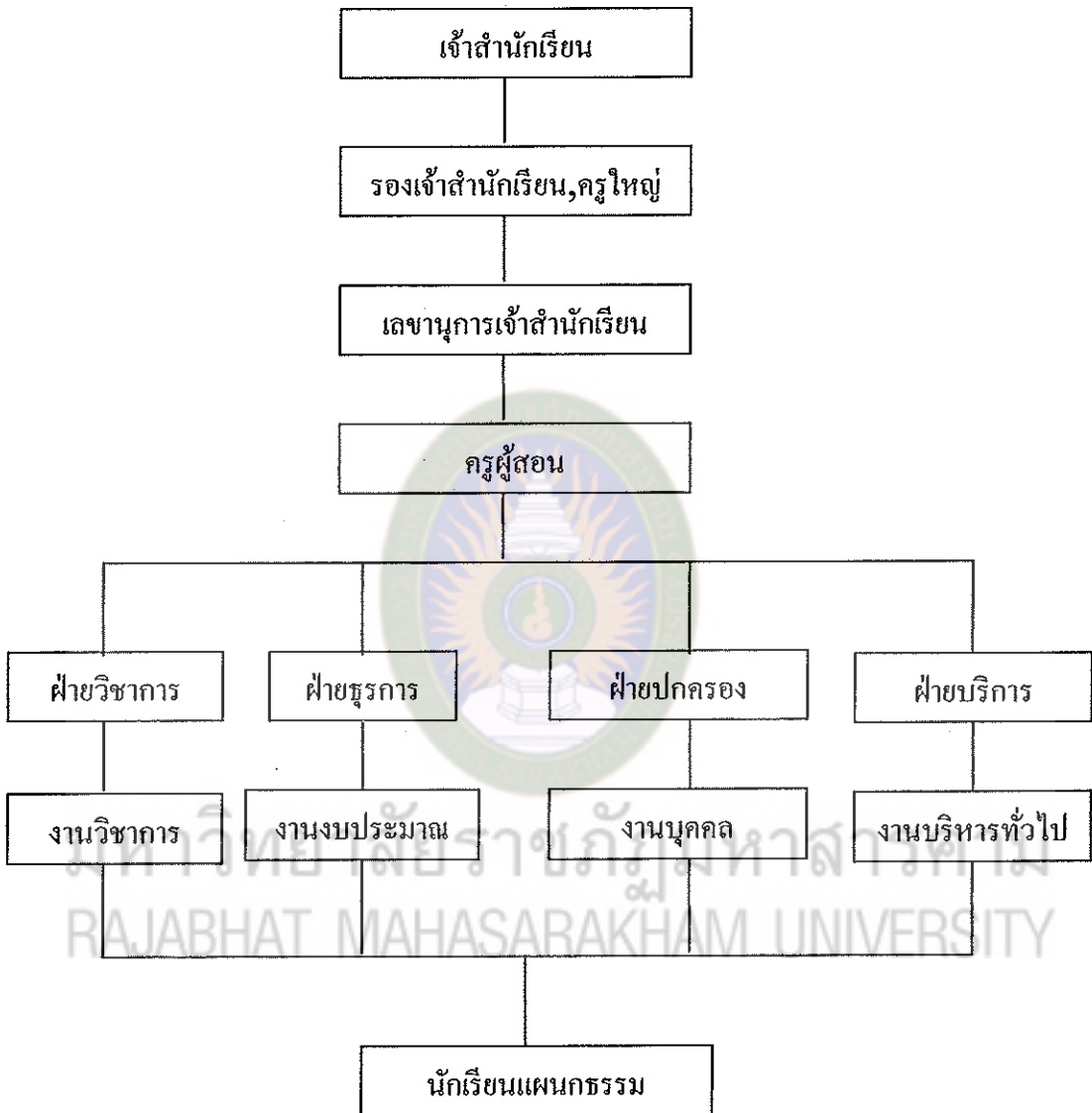
3.4.1 การบริหารวิชาการ

3.4.2 การบริหารงบประมาณ

3.4.3 การบริหารบุคคล

3.4.4 การบริหารทั่วไป

การบริหารงานสำนักเรียนกำหนดโครงสร้างได้ ดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารงานสำนักเรียน

ที่มา : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดชลบุรี. 2549 : 1

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันทั้งแผนกธรรมและบาลี มีองค์กรและคณะกรรมการดังต่อไปนี้ คือ มหาเถรสมาคมซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์แม่กองธรรมสนามหลวง แม่กองบาลีสนามหลวง เจ้าคณะภาค เจ้าคณะ

จังหวัดคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส หรือเจ้าสำนักเรียน ซึ่งแต่ละองค์กรมีบทบาทหน้าที่ ดำเนินการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน ควบคุมและส่งเสริมในด้าน การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

4. หลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

4.1 สวัสดิ์ มีอบ และคณะ (2541 : 22 – 24) ได้ระบุไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาที่จัดการศึกษาที่จัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสังฆกรรม 3 ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ปัจจุบันพระปริยัติธรรม เรียกสั้น ๆ ว่า พระปริยัติธรรม แต่เดิมนั้น องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินการจนเรียกการสอบว่า สอบในสนามหลวง โดยอาราธนาพระมหาเถระเป็นแม่กองและกรรมการสอบ ปัจจุบันนี้ แม่คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเองแต่ก็ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระเบียบการจัดศาสนศึกษา ยังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติกันสืบมา เพราะยังมีได้มีระเบียบมหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนศึกษา การแต่งตั้งแม่กองบาลีสสนามหลวง และแม่กองธรรมสนามหลวง คงเป็นไปตามจารีตเดิม โดยหลักการแบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา

4.1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีเรียนบาลีไวยากรณ์แล้ว เรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี ชั้นเรียนแผนกบาลี ใช้ นักษัตรเป็นองค์จำกัดสิทธิแบ่งเป็น 9 ชั้น คือ ชั้นบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1 – 2 จนถึงชั้นธรรม 9 ประโยค (ชั้นประโยค ป.ศ.9) ผู้สอบได้ประโยค ป.ศ. 3 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเปรียญ ป.ศ.3-8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัดยศ ชั้นประโยค ป.ศ. 9 ได้รับปริญญาบัตรลำดับพัดยศเป็นปริญญาตรีทางศาสนา และถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ป.ศ. 9 ได้ในขณะที่เป็นสามเณร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อุปสมบทสามเณรรูปนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า บวชนาคหลวง ผู้สอบได้เปรียญธรรม 9 ประโยค อยู่ในสมณเพศได้รับนิยัตินัดเท่ากับพระราชคณะชั้นสามัญผู้มีวิทยฐานะชั้นประโยค ป.ศ. 3 หรือเท่ากับพระคณาจารย์เอก

4.1.2 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาที่นักปราชญ์แปลจากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยแล้ว และเรียบเรียงสำนวนให้

เหมาะสม มีเรียนอยู่ 2 ประเภท คือ สำหรับพระภิกษุสามเณร เรียกว่านักธรรม สำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า ธรรมศึกษาโดยชั้นจัดเป็น 3 คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เฉพาะนักธรรมจัดเป็นวิทยฐานะของพระภิกษุ สามเณรในระดับหนึ่งแต่ละชั้นมีประกาศนียบัตรเป็นสำคัญ

4.1.3 การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป การดำเนินการเป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 กำหนดว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาหมายถึงโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนาเพื่อการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดอุปประสงค์การจัดการศาสนศึกษาตามรูปแบบดังกล่าว คณะสงฆ์ยังมีได้กำหนดไว้โดยชัดเจน แต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาแล้วคงพอคาดได้ว่ามีวัตถุประสงค์ 9 ประการ คือ (สวัสดี มีอบ. 2545 : 27-30)

- 1) เพื่อรักษาตนและหมู่คณะ
- 2) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- 3) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา
- 4) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา
- 5) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา
- 6) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา
- 7) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา
- 8) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระัทธรรม
- 9) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

4.2 สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง (เว็บไซต์. 2549 : 5-8) ได้ระบุไว้ว่าหลักสูตรนักธรรมทุกชั้น ซึ่งได้มีการปรับปรุงมาโดยลำดับนั้น จนมาถึง พ.ศ. 2469 จึงเป็นอันยุติได้ ดังนี้

4.2.1 หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี

- 1) เรียงความแก่กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต
- 2) ธรรมวิภาค ใช้หนังสือนวโกวาท
- 3) ตำนานพุทธประวัติ ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม 1-3 หนังสือปฐม

สมโพธิของสมเด็จพระสังฆราช (สา)

4) วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือนวโกวาท

4.2.2 หลักสูตรนักธรรมชั้นโท

1) เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต

2) ธรรมวิภาค ใช้หนังสือนวโกวาท ปริจเฉทที่ 2

3) ตำนานอนุพุทธประวัติ ใช้หนังสืออนุพุทธประวัติและหนังสือพุทธธานุพุทธประวัติเฉพาะประวัติพระสาวก หนังสือสังคีติกถาและ หนังสือปฐมสมโพธิ

4) วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม 1-2

4.2.3 หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก

1) เรียงความแก้กระทู้ธรรม ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต และหนังสือธรรมอื่น ๆ มีมงคลวิเสศกถา เป็นต้น

2) ธรรมวิภาค ใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ หนังสือสมถกรรมฐาน หนังสือมหาสติปัญญาานสูตรและสิริमानนทสูตร แปล

3) ตำนานพุทธธานุพุทธประวัติ ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม 1-3 หนังสือปฐมสมโพธิ หนังสือพุทธธานุพุทธประวัติ หนังสืออนุพุทธประวัติ และหนังสือสังคีติกถา

4) วินัยบัญญัติ ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม 3

พ.ศ.2475 มีการปรับปรุงในส่วนของวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมอีกครั้งหนึ่ง คือ สำหรับนักธรรมชั้นโท กำหนดหัวข้อธรรมที่แตกต่างกัน 2 ข้อ ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์เชื่อมความ 2 ข้อนั้นให้ต่อเนื่องกันสนิท และอ้างอิงภายิตในที่อื่นมาอ้าง 2 แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน

สำหรับนักธรรมชั้นเอก กำหนดหัวข้อธรรมแตกต่างกัน 3 หัวข้อ ให้นักเรียนแต่งเป็นทำนองเทศน์เชื่อมความ 3 ข้อนั้นให้ต่อเนื่องกันสนิท และอ้างอิงภายิตในที่อื่นมาอ้าง 3 แห่ง อย่าให้ซ้ำกัน

และในศกเดียวกันนี้ ได้เพิ่มเติมหลักสูตรนักธรรมชั้นเอก คือ ให้สอบพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ซึ่งเป็นวิชาสำคัญผลการประเมินต้องได้ผ่านมิเช่นนั้นวิชาอื่นๆจะถือว่าไม่ผ่านด้วย

4.3 การจัดหลักสูตร

การบริหารหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โดยมากครูผู้สอนจะเลือกสอนวิชาตามความถนัด ถ้าเป็นสำนักเรียนขนาดเล็กมีครูไม่เพียงพอพระภิกษุรูปหนึ่งอาจจะสอนมากกว่า 1 วิชา หรือกรณีที่วัดหาครูสอนไม่ได้เจ้าอาวาสเป็นผู้สอนรูปเดียวทุกวิชา หรือ

นำบุคคลในชุมชนมาช่วยสอน ซึ่งหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 4 วิชา ซึ่งเป็นวิชาแกนของหลักสูตร โดยเป็นการจัดการศึกษาของแม่กองธรรมสนามหลวง มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเขียนเรียงความ หรือทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดจินตนาการในการสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความรักในการเขียนและการอ่าน

จุดมุ่งหมายการศึกษา ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของธรรม เห็นผลดีและผลเสีย คือเห็นคุณค่าและโทษของการปฏิบัติธรรม และไม่ปฏิบัติธรรม สามารถนำหลักธรรมที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาชีวิตตนเอง และแนะนำบุคคลอื่นให้รู้ได้อย่างถูกต้อง สำหรับหลักสูตรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักธรรมชั้นตรี ใช้หนังสือศาสนสุภายิตเล่มที่ 1 นักธรรมชั้นโทใช้หนังสือศาสนสุภายิต เล่ม 2 นักธรรมชั้นเอก ใช้หนังสือศาสนสุภายิต เล่ม 3

4.3.2 วิชาธรรม

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง และสามารถชี้แนะคนอื่น ได้อย่างถูกต้อง หลักสูตรที่ใช้ศึกษาของนักธรรมชั้นตรีแบ่งออกเป็น 10 หมวด มีคิปปิปฏิบัติเพิ่มอีกหมวด เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ครองเรือน จำเป็นต้องให้ผู้ศึกษามีความรู้เพื่อนำไปสั่งสอนประชาชนได้ หลักสูตรนักธรรมชั้นโท แบ่งออกเป็น 13 หมวด โดยเริ่มจากทุกหมวด 2 ถึงเตรสกะ หมวด 13 และปัลลนรตกะ หมวด 15 และหลักสูตรนักธรรมชั้นเอกเป็นหลักสูตรการศึกษาชั้นสูง เรียกว่า ธรรมวิจารณ์ มีการบรรจุเนื้อหาสาระของหลักสูตรไว้มาก วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหัวข้อธรรมที่ลึกซึ้ง ให้รู้จักเหตุและผลของการปฏิบัติธรรม มีหัวข้อสำคัญ 7 หมวด

4.3.3 วิชาวินัยบัญญัติ

1) หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจข้อที่พระพุทธเจ้าตรัสห้ามไม่ให้ทำและข้อที่ทรงอนุญาต รู้วิธีระงับอาบัติที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษานำมาเป็นข้อปฏิบัติได้สำหรับตนเอง และสามารถแนะนำผู้อื่นให้รู้ตามได้ การใช้หลักสูตรใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม 1 เริ่มที่กัณฑ์ที่ 1-10

2) หลักสูตรนักธรรมชั้นโท วัดอุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ภิกษุจะต้องถือเป็นข้อวัตรปฏิบัติ ซึ่งเป็นข้อบัญญัติที่บัญญัติไว้ นอกพระปาติโมกข์ เป็นหลักขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของพระภิกษุนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ทำให้เกิดความสวยงามของหมู่คณะ หลักสูตรในชั้นนี้ใช้หนังสือวินัยมุขเล่ม 2 มี 2 กัณฑ์ เริ่มที่กัณฑ์ที่ 11-22

3) หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก วัดอุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสังฆกรรมที่สงฆ์จะต้องทำ สามารถทำสังฆกรรมได้อย่างถูกต้องตาม พระราชบัญญัติ หลักสูตรในชั้นนี้ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม 3 มี 11 กัณฑ์ เริ่มตั้งแต่กัณฑ์ที่ 23-33 นอกจากนั้นยังมีวิชาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง เกิดความเป็นระเบียบแก่การปกครองคณะสงฆ์ เพื่อให้รู้ถึงประวัติความเป็นมาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ปัจจุบันใช้ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 แบ่งเป็น 8 หมวด

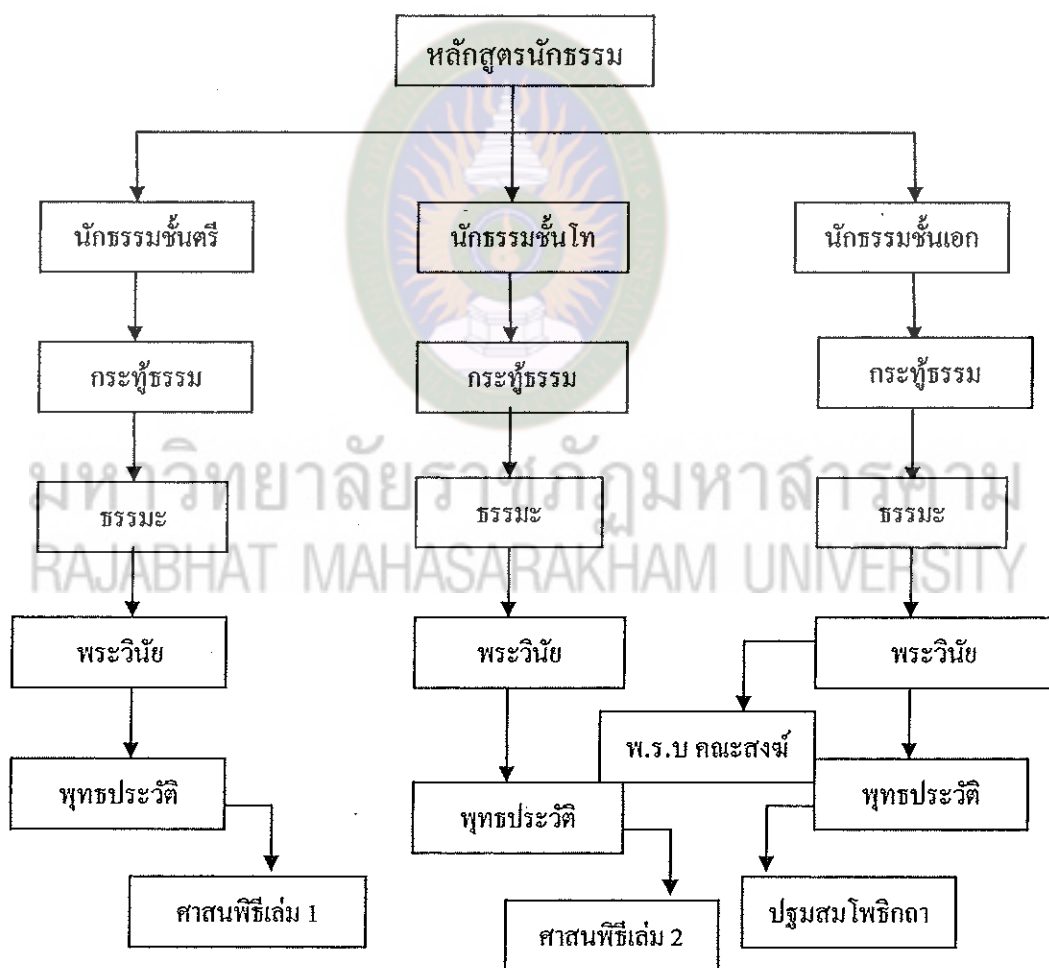
4.3.4 วิชาพุทธประวัติ

1) หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี วัดอุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ทางด้านตำนานอนินิหาร และด้านปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและพระสาวก ประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าและได้แนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวทางพุทธจริยา อันจะทำให้เกิดความสุขและความเจริญรุ่งเรืองแก่ชีวิต การจัดหลักสูตรชั้นนี้แบ่งเป็น 4 วิชา นอกจากนั้นยังมีวิชาศาสนพิธี ใช้หนังสือศาสนพิธีเล่ม 1 แบ่งเป็น 4 หมวด เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในระเบียบแบบแผนพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา อันเป็นพิธีกรรมที่ชาวพุทธจะต้องปฏิบัติตาม

2) หลักสูตรนักธรรมชั้นโท วัดอุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ประวัติของพุทธสาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ และได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าเป็นเอตทัคคะ มีปฏิปทาแตกต่างกันในการบรรลุสำเร็จเป็นพระอรหันต์ มีข้อวัตรปฏิบัติบางข้อแตกต่างกันไป ทำให้เกิดความศรัทธาอยากจะนำข้อวัตรปฏิบัติของท่านเหล่านั้นมาปฏิบัติตาม และสามารถนำประวัติของพระสาวกไปแนะนำสั่งสอนบุคคลอื่นให้รู้ตามได้ นอกจากนี้ยังมีประวัติของนางภิกษุผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะจากพระพุทธเจ้า เพื่อจะนำความรู้เรื่องสตรีผู้มีความสามารถในสมัยพุทธกาลมาสั่งสอนเป็นตัวอย่างแก่ผู้ปฏิบัติธรรมได้สืบต่อไป เพื่อให้รู้ถึงอุบาทก อุบาสิกา ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ และเป็นผู้มีคุณประโยชน์ต่อศาสนา นอกจากนั้น ยังมีวิชาศาสนพิธี

ใช้หนังสือ ศาสนพิธีเล่ม 2 แบ่งออกเป็น 4 หมวด เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจแบบแผนพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างถูกต้อง

3) หลักสูตรนักธรรมชั้นเอก วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษามีความรู้ความเข้าใจประวัติของพุทธเจ้า ในการปฏิบัติพุทธกิจและพุทธจริยาวัตร ตลอดจนทั้งปฏิปทาของพระอรหันตสาวกที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมั่นคง ในขั้นนี้มี 6 ปริงเจต นอกจากนี้ ยังมีวิชาปฐมสมโพธิกถา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าโดยพิสดาร แบ่งออกเป็น 8 กัณฑ์ (สุจิตรา อ่อนค้อม และคณะ. 2547 : 11) ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 หลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ที่มา : สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง (เว็บไซต์. 2549 : 5-8)

5. สภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม

5.1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ได้จัดตั้งขึ้นตามมติคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม วาระการประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะจังหวัด, เจ้าคณะอำเภอในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ที่ประชุมได้เสนอการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกมัธยมศึกษา-บาลี ที่คณะสงฆ์ไทยได้จัดการเรียนการสอนสำหรับพระภิกษุ-สามเณร ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาหลักในพระพุทธศาสนา สมควรที่จะเปิดโอกาสพระภิกษุ-สามเณรมีโอกาสได้ศึกษาวิชาการทางโลกบ้าง เพราะปัจจุบันสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปมาก เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรทางสงฆ์จะมีความรู้ ความรู้ไปกับฝ่ายฆราวาส สมควรได้ศึกษาทั้งคดีโลก-คดีธรรม (พระราชสารธรรมมุนี. 2552 : สัมภาษณ์)

มติคณะสงฆ์จังหวัดมหาสารคาม ได้มอบนโยบายแก่เจ้าคณะอำเภอทุกอำเภอ ได้รับไปพิจารณาถึงความพร้อม และศึกษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ เอกสารในการเสนอขออนุญาตจัดตั้ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา จากอธิบดีกรมการศาสนา การจัดการศึกษาในปี พ.ศ.2514 ได้ทำการขอเสนอขออนุญาตจัดตั้ง โรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ จำนวน 4 อำเภอ มีอำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอบรบือ อำเภอกันทรวิชัย จัดการเรียนการสอนนอกระบบ คือการศึกษาผู้ใหญ่ (กศน.) ผู้รับใบอนุญาตจัดตั้ง คือเจ้าอาวาสเท่านั้น โรงเรียนปทุมพิทยากร วัดขัวญเมืองระบือธรรม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผู้ขออนุญาตจัดตั้ง และรับใบอนุญาต คือ พระครูปทุมวรกิจ เจ้าคณะอำเภอบรบือ ได้รับใบอนุญาต วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2514 -ปัจจุบัน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 10 แห่ง

- 5.1.1 โรงเรียนบาลีสาธิตมหาจุฬาลงกรณ์ วัดอภิสิริ อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม
- 5.1.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา วัดสุวรรณาวาส อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
- 5.1.3 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา วชิรนาอนุสรณ์วิทยา อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม
- 5.1.4 โรงเรียนปทุมพิทยากร วัดขัวญเมืองระบือธรรม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

5.1.5 โรงเรียนปัจฉิมเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดมหาสารคาม

5.1.6 โรงเรียนอุทัยทิศ อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

5.1.7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา วัดหัวคองนาค่าย อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

5.1.8 โรงเรียนหัวหนองสังข์ประชาสรรค์ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

5.1.9 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา วัดทัพป่าจิก อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

5.2 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา วัดยางสีสุราช อำเภอยางสีสุราช จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งได้แบ่งการบริหารงาน 4 ด้าน ดังนี้

5.2.1 การบริหารงานฝ่ายวิชาการ ประกอบด้วย งานวัดผลและประเมินผล งานพัฒนาหลักสูตร งานแนะแนว งานทะเบียน และงานประกันคุณภาพในสถานศึกษา

5.2.2 การบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วย งานพัฒนาสถานศึกษา งานพัฒนาสื่อการเรียนการสอน งานอาคารสถานที่ งานห้องสมุด งานพุทธศิลป์ และงานสุขภาพอนามัย

5.2.3 การบริหารงานฝ่ายบุคคล ประกอบด้วย งานพัฒนาบุคลากร งานกิจกรรมนักเรียน งานส่งเสริมระเบียบวินัย และกิจของสงฆ์

5.2.4 การบริหารงานฝ่ายงบประมาณ ประกอบด้วย งานธุรการ งานการเงิน การบัญชี งานสวัสดิการครูและนักเรียน และงานการวางแผนงาน โรงเรียน

5.3 หลักสูตรการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสายสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2551 ดังแผนภาพที่ 7

กลุ่มสาระ	เวลาเรียน (ชั่วโมง) ปี					
	ม. ๑ (๒๕๕๑)		ม. ๒ (๒๕๕๒)		ม. ๓ (๒๕๕๓)	
	พื้นฐาน	สาระเพิ่มเติม	พื้นฐาน	สาระเพิ่มเติม	พื้นฐาน	สาระเพิ่มเติม
๑) สาระการเรียนรู้พื้นฐาน						
๑.๑ ภาษาไทย	๑๒๐		๑๒๐		๑๒๐	
๑.๒ คณิตศาสตร์	๑๒๐		๑๒๐		๑๒๐	
๑.๓ วิทยาศาสตร์	๑๒๐		๑๒๐		๑๒๐	
๑.๔ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	๑๒๐		๑๒๐		๑๒๐	
๑.๕ สุขศึกษา และพลศึกษา	๔๐		๔๐		๔๐	
๑.๖ ศิลปะ	๔๐		๔๐		๔๐	
๑.๗ การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	๘๐		๘๐		๘๐	
๑.๘ ภาษาคำต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)	๘๐		๘๐		๘๐	
รวม ๘ กลุ่มสาระพื้นฐาน	๗๒๐		๗๒๐		๗๒๐	
๒) สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม						
๒.๑ คณิตศาสตร์		๘๐		๘๐		๘๐
๒.๒ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม						
- ศาสนปฏิบัติ		๔๐		๔๐		๔๐
- ธรรมวินัย		๔๐		๔๐		๔๐
๒.๓ ภาษาคำต่างประเทศ						
- ภาษามาลี		๘๐		๘๐		๘๐
- ภาษาอังกฤษ		๘๐		๘๐		๘๐
รวมสาระเพิ่มเติม		๓๒๐		๓๒๐		๓๒๐
๓) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน						
- กิจกรรมแนะแนว	๔๐		๔๐		๔๐	
- กิจกรรมชุมนุม	๔๐		๔๐		๔๐	
- กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม	๔๐		๔๐		๔๐	
- กิจกรรมของสงฆ์	๔๐		๔๐		๔๐	
รวมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	๑๖๐		๑๖๐		๑๖๐	
รวมเวลาเรียน	๑,๒๐๐		๑,๒๐๐		๑,๒๐๐	

แผนภาพที่ 7 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔

ช่วงชั้นที่ ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓

ที่มา สำนักพระพุทธศาสนา (2551 : ออนไลน์)

กลุ่มสาระ	เวลาเรียน/ หน่วยกิต / ชั่วโมง/ ภาคเรียน							
	ภาคเรียนที่ ๑				ภาคเรียนที่ ๒			
	พื้นฐาน		เพิ่มเติม		พื้นฐาน		เพิ่มเติม	
	นก.	ชม.	นก.	ชม.	นก.	ชม.	นก.	ชม.
๑) สาระการเรียนรู้พื้นฐาน								
๑.๑. ภาษาไทย	๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐		
๑.๒. คณิตศาสตร์	๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐		
๑.๓. วิทยาศาสตร์พื้นฐาน	๑.๕	๖๐			๑.๕	๖๐		
๑.๔. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐		
๑.๕. สุขศึกษา และพลศึกษา	๐.๕	๒๐			๐.๕	๒๐		
๑.๖. ศิลปะ	๐.๕	๒๐			๐.๕	๒๐		
๑.๗. การงานอาชีพ และเทคโนโลยี	๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐		
๑.๘. ภาษาอังกฤษ	๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐		
รวมสาระการเรียนรู้พื้นฐาน	๗.๕	๓๐๐			๗.๕	๓๐๐		
๒) สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม								
๒.๑. คณิตศาสตร์			๑.๕	๖๐			๑.๕	๖๐
๒.๒. วิทยาศาสตร์			(๔.๕)	(๑๘๐)			(๔.๕)	(๑๘๐)
- ฟิสิกส์			๑.๕	๖๐			๑.๕	๖๐
- เคมี			๑.๕	๖๐			๑.๕	๖๐
- ชีววิทยา			๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐
- โลกและอวกาศ			๐.๕	๒๐			๐.๕	๒๐
๒.๓. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม			(๑.๐)	(๔๐)			(๑.๐)	(๔๐)
- ศาสนาปฏิบัติ			๐.๕	๒๐			๐.๕	๒๐
- ธรรมวินัย			๐.๕	๒๐			๐.๕	๒๐
๒.๔. ภาษาอังกฤษ			(๒.๐)	(๘๐)			(๒.๐)	(๘๐)
- ภาษาอังกฤษ			๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐
- ภาษาอังกฤษ			๑.๐	๔๐			๑.๐	๔๐
รวมสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม			๕.๐	๓๖๐			๕.๐	๓๖๐
๓) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน								
- กิจกรรมแนะแนว		๒๐				๒๐		
- กิจกรรมชุมนุม		๒๐				๒๐		
- กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม		๒๐				๒๐		
- กิจกรรมส่งเสริม		๒๐				๒๐		
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		๘๐				๘๐		
รวมเวลาเรียน/ภาคเรียน			๑๒.๕	๔๖๐			๑๒.๕	๔๖๐

แผนภาพที่ 8 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔ ช่วงชั้นที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ที่มา สำนักพระพุทธรักษา (2551 : ออนไลน์)

5.4 จำนวนนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนปรีดิธรรม จังหวัด
มหาสารคาม ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนปรีดิธรรม
จังหวัดมหาสารคาม

ข้อมูลนักเรียน										
ที่	ชื่อ โรงเรียน	จำนวนนักเรียน ม.ต้น				จำนวนนักเรียน ม.ปลาย				รวม ทั้งสิ้น
		ม.1	ม.2	ม.3	รวม	ม.4	ม.5	ม.6	รวม	
1	บาลีสานิต มจร.วัดอภิสิทธิ์	27	32	22	81	11	10	6	27	108
2	พระปรีดิธรรมวัดสุวรรณาวาส	14	14	17	45	19	8	3	30	75
3	วาปีคนานุสรณ์วิทยา	17	21	12	50	20	12	8	40	90
4	ปทุมพิทยากร	34	29	34	97	43	15	12	70	167
5	ปัจฉิมเขียงยืน	20	25	19	64	19	18	15	52	116
6	อุทัยทิศวิทยา	29	21	17	67	11	7	1	19	86
7	หัวหนองสังฆประชาสรรค์	36	36	47	119	31	22	24	77	196
8	พระปรีดิธรรมวัดหัวคางน้ำค้าย	24	39	35	98	17	17	6	40	138
9	พระปรีดิธรรมเทพาจิภวิทยา	5	18	18	41	-	-	-	0	41
10	พระปรีดิธรรมวัดยางสีสุราช	10	17	24	51	-	-	-	0	51
รวมทั้งสิ้น		216	252	245	713	171	109	75	355	1068
ข้อมูลบุคลากร										
ครูประจำ			ครูพิเศษ			เจ้าหน้าที่				
พระภิกษุ	คฤหัสถ์		พระภิกษุ	คฤหัสถ์		ชาย	หญิง			
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง			ชาย	หญิง	
19	23	14	20	24	8	23	5			

ที่มา : โรงเรียนพระปรีดิธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 10 (2552 : เว็บบไซต์)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การศึกษาพระปรีชา
 ธรรม แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา เนื่องมาจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับ
 การศึกษาสงฆ์ที่เรียกว่าพระปรีชาธรรมนั้น เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่ามีไม่มากเท่าที่ควร
 ฉะนั้น จึงประมวลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการศึกษา ดังนี้

ส่วนการจัดหลักสูตรวิชาศาสนา ซึ่งได้ออกแบบสอบถามและสนทนากับผู้เข้าร่วม
 สัมมนาจากชาติต่างๆ ที่มาเข้าร่วมสัมมนาการวางแผนการศึกษาของโลก จัดโดยองค์การ
 ยูเนสโก ณ กรุงเทพฯ ระหว่างวันที่ 1-4 ธันวาคม 2540 ได้ข้อมูลพบว่า ประเทศออสเตรเลีย มี
 การสอนศาสนาเป็นวิชาที่มีหน่วยกิตเป็นวิชาเลือกในสถาบันการศึกษาของรัฐ เป็นวิชาบังคับ
 ในสถาบันการศึกษาคาทอลิก ประเทศสหราชอาณาจักร มีการสอนศาสนาเป็นวิชาที่มี
 หน่วยกิตและบังคับทั้งในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน ประเทศมองโกเลีย ไม่มีการ
 สอนศาสนาในสถาบันการศึกษาซึ่งสถาบันการศึกษามีแต่ของรัฐเท่านั้น ประเทศฟิลิปปินส์
 ในสถาบันการศึกษาของรัฐไม่มีวิชาศาสนา แต่มีอาสาสมัครไปสอนนอกหลักสูตร ส่วนใน
 สถาบันศึกษาเอกชนขององค์การศาสนามีวิชาศาสนาให้หน่วยกิตละบังคับ ประเทศเนปาล
 ไม่มีวิชาศาสนาในโรงเรียน แต่มีวิชาเลือกในมหาวิทยาลัยและมีหน่วยกิตให้ ประเทศ
 เนเธอร์แลนด์ ไม่มีสถาบันการศึกษาเอกชน วิชาศาสนาเป็นวิชาบังคับในสถาบันการศึกษา
 ของรัฐทุกแห่งและให้หน่วยกิต ประเทศญี่ปุ่น สถาบันการศึกษาของรัฐไม่มีวิชาศาสนา
 แต่มีในสถาบันการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นวิชาที่มีหน่วยกิตบ้าง บังคับบ้าง เลือกบ้าง ประเทศ
 ซิมบับเว วิชาศาสนาเป็นวิชาบังคับทั้งในของรัฐและเอกชน ไม่ให้หน่วยกิต สาธารณรัฐ
 ประชาชนจีน ไม่มีสถาบันการศึกษาเอกชน ในสถาบันการศึกษาของรัฐ ไม่มีวิชาสอนแต่มี
 เนื้อหาแทรกในวิชาต่างๆ ประเทศแคนาดา ในสถาบันการศึกษาของรัฐเป็นวิชาเลือก มี
 หน่วยกิตในสถาบันการศึกษาเอกชน เป็นวิชาบังคับ มีหน่วยกิต และในประเทศนอร์เวย์
 วิชาคริสต์เป็นวิชาบังคับ ทั้งในสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชน

สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง (2542 : 32) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา
 สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ประกอบด้วยหลักการ 4
 ประการ ได้แก่ ความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทของสถาบันสงฆ์ ความต้องการการศึกษา
 ของคณะสงฆ์ ความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ ตามพระราชธรรมบัญญัติและ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนรวมอยู่ในระบบการจัดการศึกษาของชาติไม่แยก ส่วนเฉพาะสงฆ์ โดยมีผู้แทนสงฆ์เข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการการศึกษาทุกระดับ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ควรจำแนกหลักสูตรออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระบบสำหรับผู้ที่ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา หลักสูตรศึกษานอกระบบสำหรับผู้ที่ต้องการเป็นศาสนทายาท และหลักสูตรการศึกษา ตามอัธยาศัยสำหรับผู้บวชตามประเพณี การสร้างหลักสูตรควรดำเนินการ โดยคณะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญหลากหลายสาขาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ โครงสร้างการบริหารการศึกษาของ สงฆ์ควรเป็น โครงสร้างเดียวกับรูปแบบการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยเปิดโอกาสให้องค์การ ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาสงฆ์ เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการให้การ ส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษา ให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานการประกันคุณภาพทาง การศึกษา 2) ด้านการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ หน่วยงานผู้ดูแลควรเตรียมการแก้ ญัตติระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาตาม โครงสร้างการศึกษาของชาติ พัฒนา บุคลากรวิชาชีพ สร้างความมั่นคงและสวัสดิการแก่บุคลากรวิเคราะห์อัตรากำลังและความ เชี่ยวชาญเฉพาะตำแหน่งของบุคลากรในสถานศึกษาของคณะสงฆ์ และ 3) การแก้ปัญหาการ จัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ควรดำเนินการ โดยการจัดการอบรมผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับ การบริหารสถานศึกษา การบริหารวิชาการและวิธีการงบประมาณ จัดอบรมผู้สอนเกี่ยวกับ เทคนิควิธีสอน กระบวนการจัดการเรียนการสอน วิธีการวัดและประเมินผล

พระมหาจันเรียว ปะการะโพธิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) บุคลากรโค่นส่วนรวมและ จำแนกตามสถานภาพมีการดำเนินงาน โรงเรียนปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดขอนแก่น ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้าน งานวิชาการ ด้านงานธุรการ ด้านงานปกครองนักเรียน ด้านงานอาคารสถานที่ ด้านการ บริการทั่วไป ด้านงานโรงเรียนกับชุมชน และด้านงานบริการ 2) ผู้บริหาร ครูผู้สอนที่เป็น พระภิกษุ และครูผู้สอนที่เป็นฆราวาส มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงเรียนทั้ง โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และ 3) การดำเนินงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีปัญหาด้านการบริการทั่วไปเกี่ยวกับการจัดองค์กรใน โรงเรียนไม่ชัดเจนการบริหารการเงินยุ่งยาก ซับซ้อน บุคลากรไม่เข้าใจระเบียบปฏิบัติ

การสื่อสารต่างๆ ไม่สะดวกและทันสมัย งบประมาณมีน้อย บุคลากรขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ ด้านงานวิชาการ ไม่มีการวางแผนงานวิชาการที่เป็นระบบและชัดเจนไว้ล่วงหน้า ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้โดยตรงที่จะช่วยงานส่งเสริมและพัฒนาการด้านวิชาการ ด้านงานธุรการขอขยายไม่ชัดเจน ไม่มีบุคลากรหลักรับผิดชอบ ด้านงานปกครองนักเรียน ไม่มีแผนงานปกครองที่ชัดเจน ด้านงานบริการมีขอบเขตมากเกินไป ไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด การบริหารงานด้านโสตทัศนูปกรณ์ไม่เพียงพอ ด้านงานโรงเรียนที่จะช่วยบริการแก่ชุมชนในด้านต่างๆ ให้ทั่วถึง ด้านงานอาคารสถานที่ไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมายที่กำหนดของโรงเรียนงบประมาณมีจำกัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 59) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พบว่า ปัญหาการศึกษาของพระสงฆ์ไทย 1) การบริหารและดำเนินงานการศึกษาเป็นเรื่องของทางวัด/สำนักเรียน และท้องถิ่นนั้นๆ ไม่มีการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึง และคณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวคิง คือ การสอบผ่านชั้นการศึกษา ระดับสูงไม่สนใจปัญหาที่ว่าภิกษุสามเณร ได้รับการศึกษาทั่วถึงหรือไม่ 2) ไม่มีหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจที่นำไปใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สนองต่อการบวชระยะสั้น วัยพื้นฐานการศึกษา ประสบการณ์ และอื่นๆ ที่ศึกษาหลักสูตรเดียวกันทั้งหมด จึงเป็นการยากที่ศึกษาพระปริยัติธรรมได้ผลดี 3) คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการรับครูอาจารย์ ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล 4) ภิกษุสามเณรลาสิกขาในระหว่างการศึกษา ทำให้เกิดความสูญเปล่าทางการศึกษา และ 5) การศึกษาปริยัติธรรมยังไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะวัดในส่วนภูมิภาคทำให้ขาดแคลนภิกษุสามเณร ที่มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมที่จะเป็นผู้นำที่ดีทางศาสนา

พระมหาสุรสิทธิ์ กระคานลาด (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม : ศึกษาเฉพาะ โรงเรียนปริยัติธรรมอิสานราชวิทยาลัยสุรินทร์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ระบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการจัดโครงสร้างของการบริหารที่ชัดเจน แต่บุคลากรรับหน้าที่หลายตำแหน่ง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยจำแนกตามแผนกได้ดังนี้

แผนกสามัญ โรงเรียนขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ และไม่มิงงบประมาณในการพัฒนาครู ส่วนแผนกบาลี เป็นการเรียนการสอนอยู่ในระดับเก่า ไม่มีการปรับเพื่อสนองความต้องการของนักเรียนยังใช้หลักสูตรเก่า ซึ่งเป็นท่องจำมากกว่าวิเคราะห์และมีการ

สอบเพียงปีละครั้งนักเรียนที่สอบไม่ผ่าน จะไม่มีการสอบซ่อมอีก นักเรียนจึงไม่ให้ความสนใจต่อการเรียนแผนกบาลีและแผนกธรรม เป็นการให้หลักสูตรของแม่กองธรรมสนามหลวง นักเรียนให้ความสนใจเพราะเรียนง่าย ส่วนปัญหาที่พบ คือ การสร้างแรงจูงใจนักเรียนด้วยการให้รางวัลแก่นักเรียนที่สอบในแต่ละปีไม่มี ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียนไม่มีงบประมาณ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่จำพรรษาที่วัดที่เป็นโรงเรียน ทางวัดจึงรับภาระในค่าใช้จ่ายทั้งหมดของนักเรียน

พระปลัดชัชววัฒน์ ธรรมบันเทิง (2548 : 59) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่11 พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่11 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผู้บริหารและครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงบประมาณ และการบริหารวิชาการ เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการบริหารพบว่าผู้บริหารและครูมีความเห็นไม่แตกต่างกันทางสถิติ

พระมหานอม เดชวโร (ชาติผักแว่น) (2548 : 48) ได้ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการสอนพระปริยัติธรรมของครูสอนพระปริยัติธรรมในสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม จังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) ปัญหาการสอนพระปริยัติธรรมของครูสอนพระปริยัติธรรมในสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบปัญหาการสอนพระปริยัติธรรมของครูสอนพระปริยัติธรรม ระหว่างครูสอนที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี และครูสอนที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไปโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) แนวทางในการแก้ปัญหาที่สำคัญด้านหลักสูตรสำนักศาสนศึกษาต้องจัดหาทุนเพื่อจัดซื้อหรือจัดทำเอกสารหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนต้องให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอนควรจัดตั้งกองทุนเพื่อผลิตหรือจัดหาสื่อ ด้านการวัดผลและการประเมินผลควรมีการประเมินผลก่อนเรียน และหลังเรียนอย่างสม่ำเสมอ

พระมหาวิเชียร ตุ่นแก้ว (2548 : 62) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า สภาพและปัญหาการจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โยมีค่าเฉลี่ยของระดับในการปฏิบัติการจัดการศึกษาเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยรายด้าน คือ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการเกี่ยวกับบุคคล ด้านการวางแผน และด้านการจัดองค์การ ส่วนค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาการ

จัดการศึกษาเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านดังนี้ ด้านการจัดองค์การ ด้านการจัดการเกี่ยวกับบุคคล ด้านการวางแผนและด้านงบประมาณ

พระครูวิทิศเจดียนุรักษ์ (เจริญ เรือนปัญญา) (2549 : 39) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาแผนกธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดใหญ่ จังหวัดลำพูน พบว่า ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนแผนกธรรมมีความเห็นว่าการจัดการศึกษาแผนกธรรมมีการดำเนินในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและแต่ละงาน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ งานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป สภาพการจัดการศึกษาแผนกธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมขนาดใหญ่ จังหวัดลำพูน คือ ไม่มีการเรียนที่เป็นระบบ การเรียนการสอนไม่สม่ำเสมอ สำนักงานพระพุทธศาสนายังให้การสนับสนุนงบประมาณการศึกษาพระปริยัติธรรมน้อย บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการบริหาร แนวทางในการพัฒนาคือจัดให้มีการอบรมหลักสูตรเพื่อให้มีหลักสูตรเป็นไปตามสภาพการปัจจุบัน ควรสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสมแก่การศึกษา ควรมีการอบรมพัฒนาครูผู้สอนเพื่อให้มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ทันสมัย ควรมีการอบรมสัมมนาผู้บริหาร เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจหลักการบริหารการศึกษา

ซัลลิแวน (Sullivan, 1994 : 1163-A) ได้ศึกษาลักษณะของครูใหญ่ การใช้ประสิทธิภาพครูใหญ่ของรัฐฟลอริดา ระบบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ และวัฒนธรรมในการทำงานของโรงเรียนระดับขนาดกลาง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการต่าง ๆ 6 วิธี เพื่อเสริมสร้างความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น ของการแปลความหมายข้อมูลผลการศึกษาพบว่า ครูใหญ่มีความสามารถในการปฏิบัติงานเหนือระดับทั่วไป ในเรื่องการวางแผน การจัดการ และการพัฒนาเป้าหมายนอกจากนี้ ยังถูกจัดอันดับว่า มีความสามารถเหนือระดับทั่วไปในเรื่องความสามารถในการสื่อสารด้านการเขียน การรักษาภาพพจน์ การเป็นตัวแทนและการมุ่งมั่นรับผิดชอบใน โรงเรียน นอกจากนี้ยังพบเกี่ยวกับความคาดหวังว่า ครูใหญ่ ต้องประพฤติปฏิบัติในลักษณะบางประการ และต้องพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำ ทั้งนี้ บทบาทและความรับผิดชอบของครูใหญ่ ส่วนมากอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ สำหรับในด้านวัฒนธรรมการทำงาน

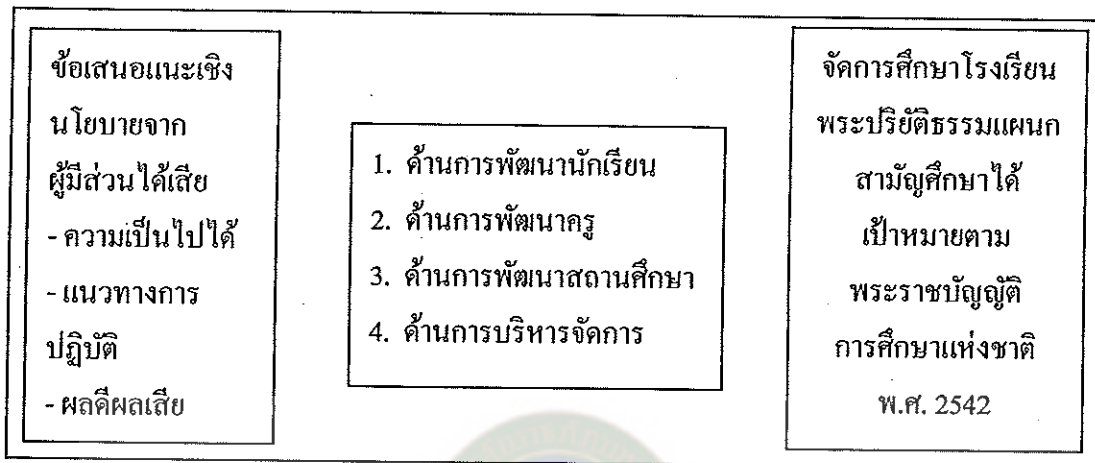
อัล-รูไวเซด (AL-Ruwaished, 1996 : 1157-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับการประเมินการพัฒนาแหล่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับบุคลากร ได้แก่บทบาทขององค์กร เช่น ผู้จัดการ ผู้ฝึก ผู้รับการฝึก ผู้บริหาร และให้ข้อเสนอแนะแก่บุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการพัฒนา การใช้และการประเมินทรัพยากรมนุษย์ โดย

ใช้ CIPP Model ใช้แบบสอบถามการประเมินทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 73 คน ที่เข้าฝึกอบรมโปรแกรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มิชิแกน ผลการศึกษา พบว่า บทบาทของบุคลากรไม่มีผลต่อการรับรู้ ถึงความสำคัญของการประเมินผล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นอกจากนี้ยังพบว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูงระหว่างบทบาทเกี่ยวกับสถาบันทั้ง 4 อย่าง กับรูปแบบการประเมินผลของ CIPP และผู้ฝึกปฏิบัติรับรู้ว่ามีข้อเสนอดังกล่าว ๆ ที่ได้รับมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า มีสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำดังนี้ การพัฒนา การวางแผน การพัฒนาบุคลากรและการประเมิน

เซต (Chase, 2001 : 3519-A) ได้ทำการศึกษารoles บทบาทของฝ่ายพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนใน นอร์ท คาโรลิง (North Caroling) โดยเน้นศึกษาว่า ฝ่ายพัฒนาบุคลากรมีความรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่ใช้หลักการของ ABC ซึ่งนำมาใช้ในรัฐมาตั้งแต่ปี 1996 ว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างไปจากการรับรู้ของครูหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ประกอบด้วยฝ่ายพัฒนาบุคลากรและครูจากโรงเรียน 16 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า ฝ่ายพัฒนาบุคลากรมีความรู้ถึงความต้องการต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนการใช้ ABCs อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นเหมือนกันเกี่ยวกับการปฏิบัติตาม ABCs และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเท่ากันเมื่อพิจารณาถึงการรับรู้

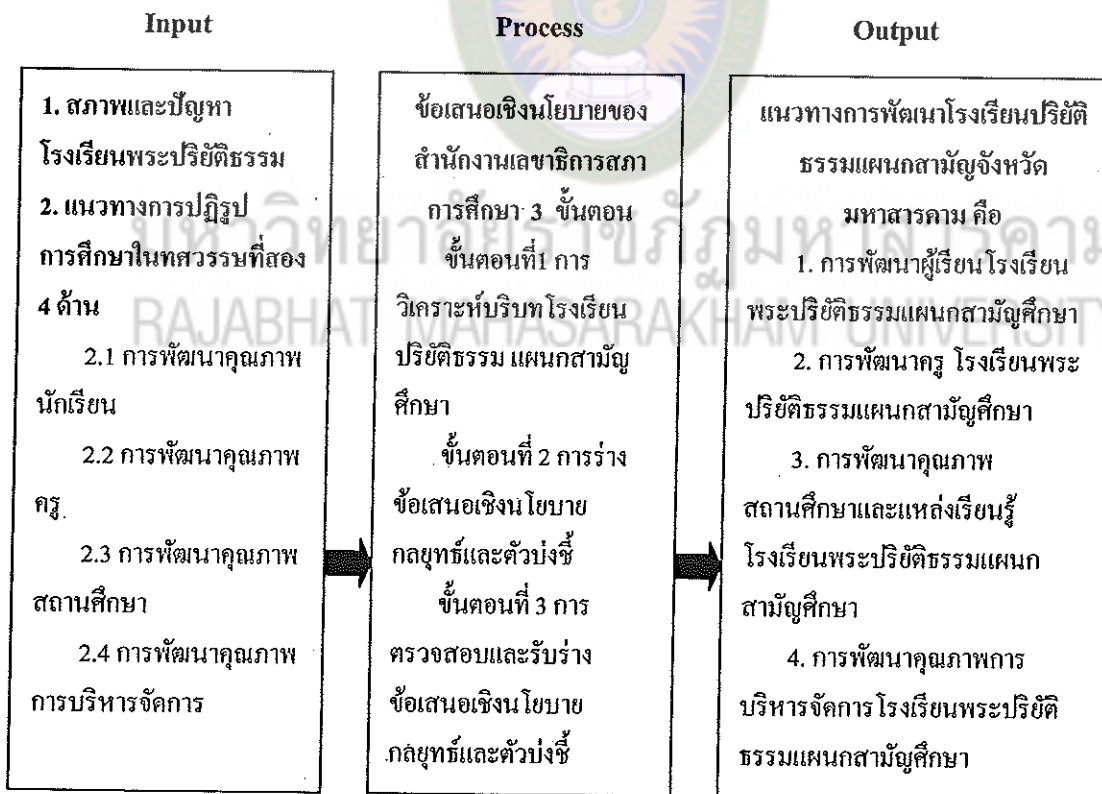

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 10 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนในการวิจัย

แผนภาพที่ 11 ขั้นตอนในการวิจัย